

Chaos tegenover structuur en stilte tegenover uitbundigheid

Een zoektocht naar de wederzijdse beeldvorming van Suriname en Nederland tijdens de periode van het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden (1954-1975).

Master thesis maatschappijgeschiedenis, Erasmus Universiteit Rotterdam

Karel Kodde, student 306023

Begeleidend docent: Dr. Dick van Lente

Inhoudsopgave

1. Inleiding en een korte geschiedenis van de verhoudingen tussen Suriname en Nederland

1.1 Ruim drie eeuwen van directe Nederlandse invloed op Suriname 5

1.2 1954-1975, een nieuwe situatie voor Suriname 6

2. Onderzoeksmethoden

2.1 Cultuur, discours en tekst 8

2.2 De paradox van een met zelfbeschikking gecombineerde dwang 10

2.3 Discours en cultuur in de thesis 13

3. Het Oriëntalisme van Edward W. Said

3.1 Othering en Oriëntalisme: onlosmakelijk aan elkaar verbonden? 15

3.2 Bestaat Oriëntalisme wel? 16

4 Het bronmateriaal

4.1 Overzicht van de Nederlandse bronnen 20

4.2 Overzicht van de Surinaamse bronnen 21

4.3 Opzet van het onderzoek 23

5 De politieke context van de verhoudingen	
5.1 Nederlandse dekolonisatiepolitiek in de twintigste eeuw	25
5.2 Surinaams nationalisme en de verhouding met Nederland	28
6. Wederzijdse berichtgeving: interesse en desinteresse	
6.1 <i>Panorama</i> en Suriname	31
6.2 De ander in <i>De Telegraaf</i>	32
6.3 <i>De Groene Amsterdammer</i> en de ander	34
6.4 Surinaamse kranten <i>De West</i> en <i>Suriname: Koloniaal Nieuws- en Advertentieblad</i>: geobsedeerd door Nederland	36
6.5 De stilte in de tijdschriften vergeleken met de politieke context van de periode	38
7. De ander in Nederland	
7.1 <i>Panaroma</i> en de ander	41
7.2 De ander in <i>De Telegraaf</i>	44
7.3 <i>De Groene Amsterdammer</i> en de ander	46
7.4 Een discours van chaos	49

8 De ander in Suriname	
8.1 <i>De West</i> en de weergave van Nederland	52
8.2 <i>Suriname: Koloniaal Nieuws- en Advertentieblad</i> en Nederland	53
8.3 Een afgewisseld Surinaams discours	55
8.4 Edward Saids <i>othering</i> bij dit onderzoek.	56
9 Conclusie	58
10 Literatuuroverzicht	60

1 Inleiding en een korte geschiedenis van de verhoudingen tussen Suriname en Nederland

1.1 Ruim drie eeuwen van directe Nederlandse invloed op Suriname

Suriname en Nederland hebben een lange, maar vooral ook een gecompliceerde verhouding met elkaar. Deze verhouding begon toen de Nederlanders in 1667 het gebied dat nu Suriname is overnamen van de Britten, die Suriname als een plantagekolonie hadden gesticht. Vanaf dat moment is Suriname onophoudelijk onder Nederlands gezag geweest tot 1975. In deze meer dan drie eeuwen is er veel veranderd in de beide gebieden en daarmee ook de onderlinge relaties. Toen de Nederlanders dankzij vooral Zeeuwse schepen de kolonie door strijd overnamen, was het doel hetzelfde als dat van de Britten: een zo winstgevend mogelijke plantagekolonie stichten. Eigenlijk kan worden gesteld dat de etnische opmaak van de bevolking van Suriname grotendeels door het Nederlandse streven naar winst tot stand is gekomen. Vanaf 1667 vestigden zich Nederlanders en bemanning van WIC schepen met andere nationaliteiten dan de Nederlandse in Suriname, wat gecombineerd met de autochtone inwoners al voor een diverse samenleving zorgde. Omdat het doel van de Nederlanders was om een plantagekolonie op te richten, haalden ze uit Afrika en Indië slaven om die tewerk te stellen. Toen de Franse kolonie Guyana in de zeventiende eeuw werd bedreigd door de Portugezen, kwamen ook nog Fransen en Franstalige Joden in Suriname terecht. Door de afschaffing van de slavernij in 1863 waren de Afrikaanse en Indische slaven vrij, waardoor er door de Nederlanders naar nieuwe arbeidskrachten moest worden gezocht. Die arbeidskrachten vonden ze in de vorm van contractarbeiders, die vooral uit Java en India naar Suriname kwamen om onder streng contract en tegen een luttele betaling te werken.¹

Er zijn dus verschillende etnische groepen op verschillende momenten in Suriname terecht gekomen en een constant probleem dat Suriname heeft gehad, of misschien zelfs nog steeds heeft, is dat deze groepen altijd relatief afgesplitst van elkaar zijn gebleven. De socioloog Henk Waltmans geeft hier een aantal treffende voorbeelden van, zoals de opsplitsing van de economie naar etniciteit. Zo werken afstammelingen van Aziatische migranten vooral op het platteland, terwijl de afstammelingen van de Afrikanen (de creolen)

¹ Blakely, Allison, 'Historical Ties Among Suriname, The Netherlands Antilles, Aruba, and the Netherlands', *Callaloo* vol. 21, no. 3, (1998) pp. 472-478, 472 - 474.

vooral werkzaam zijn in bosbouw en de mijnbouw. Er bestaat ook een duidelijk afgezonderd stadsproletariaat, dat vooral uit creolen bestaat.²

Deze scheiding naar etniciteit gaat verder dan de economie, want ook politiek is de Surinaamse samenleving gespleten. De culturele en politieke beweging van Eddy Bruma, genaamd Wie Eegie Sanie (afgekort als WES) die in 1951 was opgericht probeerde een nationalistisch gevoel te stimuleren onder de Surinaamse creolen, door de Afro-Surinaamse identiteit van het land te benadrukken. Dit heeft tot veel weerstand geleid bij de andere etnische groepen.³ Het probleem was voornamelijk dat de nadruk lag bij de Afrikaanse identiteit, terwijl er ook grote groepen waren die zich identificeerden als hindoe, Nederlands, of inheems Amerikaans. Omdat deze scheiding zo nadrukkelijk aanwezig is, maar Suriname toch een zelfstandig land is geworden waarin al deze etnische groepen samenleven, is Suriname een interessant land om te bestuderen, maar ook een lastig land. Veel van de gebeurtenissen in Suriname zijn een gevolg van deze scheiding en het onafhankelijk worden van het land is hierdoor een klein wonder te noemen. Zelfs in het pad naar volledige onafhankelijkheid in 1975 was er sprake van een moeizame samenwerking tussen de interne politieke stromingen. De vooral Creoolse Nationale Partij Suriname van Severinus Désiré Emanuels had in 1961 direct problemen met vooral de hindoes toen tijdens besprekingen met Nederland over hoe de verhoudingen tussen Suriname en Nederland er in de toekomst uit zouden zien het woord onafhankelijkheid viel. De hindoes vreesden dat het te snel ging en dat de creolen een betere economische en culturele positie zouden krijgen bij een eventuele onafhankelijkheid.⁴

1.2 1954-1975, een nieuwe situatie voor Suriname

De periode van 1954 tot 1975 kenmerkt zich als de tijd van het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden, waarin Suriname vanaf 1954 vergaande gedeeltelijk onafhankelijkheid had. Vóór die tijd werden bijna alle beslissingen door een Nederlands koloniaal bestuur genomen, dat direct verantwoording voor beslissingen moesten afleggen bij de regering in Den Haag. Na 1954 kwamen veel staatszaken voor rekening van Suriname zelf, met als uitzondering de relaties met landen buiten het Koninkrijk; alle externe zaken werden tot 1975 door Nederland

² Henk Waltmans, *Suriname, 1650-2000: een politieke studie* (Oosterhout 2002) 97.

³ Humphrey E. Lamur, 'The evolution of Afro-Surinamese National Movements (1955-1995)', *Transforming Anthropology* vol. 10, no. 1 (2008) pp. 17-27, 19.

⁴ P. Meel, *Tussen Autonomie en Onafhankelijkheid, Nederlands- Surinaamse betrekkingen 1954-1961* (Leiden 1999) 344.

geregeld. Eén van de voornaamste aspecten hiervan was dat Nederland de defensie van het Koninkrijk volledig voor zijn rekening nam, wat betekent dat Suriname zelf geen leger had.⁵ In deze periode bestond er dus eigenlijk een vreemde situatie. Aan de ene kant had Suriname intern veel zeggenschap over wat er binnen het gebied zelf gebeurde, terwijl het land anderzijds nauwelijks invloed had op het eigen buitenlandse beleid en het voor defensie afhankelijk was van Den Haag. Hoewel de twee rijkdelen nog nauw met elkaar verbonden waren, was de afhankelijkheid van Suriname in deze periode toch geslonken. Er was een nieuwe situatie ontstaan, waarin nieuwe manieren van het afbeelden van Nederland mogelijk waren. Hiervoor zijn vooral de jaren 1954 en 1975 relevant, omdat dit de jaren waren waarin belangrijke besluiten over de Surinaamse onafhankelijkheid werden genomen. Een onderzoek naar de jaren 1954 tot en met 1975 biedt de mogelijkheid om een inzicht te krijgen in de beeldvorming tijdens het langdurige proces naar onafhankelijkheid van Suriname. Dit maakt het relevant om te onderzoeken wat de wederzijdse beeldvorming van Suriname en Nederland was ten tijden van het Statuut. De hoofdvraag van het onderzoek is: welk beeld hadden Nederland en Suriname van elkaar in de periode van gedeeltelijke zelfstandigheid die in de tijd van het Statuut bestond? Deze hoofdvraag zal aan de hand van twee deelvragen worden beantwoord., namelijk: (1) Was er sprake van een duidelijke wederzijdse interesse tussen de landen, of was de interesse niet in verhouding? De tweede vraagstelling luidt: (2) Welke wederzijdse beelden bestonden tussen Suriname en Nederland en welke eigenschappen werden door de landen aan elkaar toegeschreven?

De eerste deelvraag is minder theoretisch ingebed dan de tweede. De tweede deelvraag zal worden bestudeerd aan de hand van het in literatuur veelbesproken begrip *othering*, dat uitgevonden is door de literatuurwetenschapper Edward W. Said (1935-2003). Het primaire bronmateriaal dat voor de thesis is gebruikt bestaat uit verschillende Nederlandse en Surinaamse tijdschriften en kranten. Om de omgang met tijdschriften en kranten als primaire bron en het gebruik van het theoretische kader van Edward Said te verantwoorden, is het noodzakelijk om eerst de voor dit onderzoek relevante theorieën te bestuderen. Dit zal zowel duidelijkheid verschaffen, als dat het de controleerbaarheid van het onderzoek ten goede komt. Het doel van deze thesis is nadrukkelijk niet om de theorie van Said te toetsen aan een casus, maar om de theorie als richtlijn voor het onderzoek te gebruiken. Nadat de relevante concepten uiteen zijn gezet, zal worden weergegeven hoe ze op de primaire bronnen worden toegepast.

⁵ Waltmans, *Suriname* 106.

2. Onderzoeksmethoden

2.1 Cultuur, discours en tekst.

Een methodologisch probleem dat bij dit onderzoek meteen om een antwoord vraagt is de relevantie van tijdschriften en kranten voor de opinies die bestaan onder de bevolking.

Oftewel, de vraag of tijdschriften een afspiegeling van de samenleving vormen en zo ja, hoe ze dit doen. Om dit probleem op te lossen, zijn een aantal begrippen die sterk op elkaar lijken relevant. Deze begrippen zijn tekst, cultuur, popcultuur, discours en ideologie. De samenhang en de verschillen van deze concepten zijn van belang om tot een verantwoording te komen voor het gebruik van tijdschriften als een primaire bron.

Een algemeen geaccepteerde uitleg van het begrip discours is dat alle gesproken en geschreven tekst op de één of andere manier met elkaar verbonden zijn en dat gesproken en geschreven tekst reproducties zijn van andere, eerder geschreven of gesproken teksten. Dit betekent dus dat ieder tekstbestand in een context van andere teksten is ingebed en hieruit is voortgekomen. Het verschil tussen tekst en discours lijkt in eerste instantie klein te zijn, maar in wezen is het verschil aanzienlijk. Wat we de tekst noemen is het onderdeel van een discours dat we op dat moment rechtstreeks voor ons hebben liggen in de vorm van bijvoorbeeld een artikel, of iets dat we direct op dat moment horen. Het discours is ook tekst, maar het is meer dan alleen de directe tekst die we op dat moment ervaren: een discours ligt verstopt in verschillende teksten, dus ook in teksten die zijn geschreven in een ver verleden. De gedachte hierachter is dat alle teksten met elkaar verbonden zijn en dat het discours dus een soort "rode draad" door de teksten heen is.⁶ In de wetenschappelijke literatuur worden de begrippen discours en ideologie vaak als bijna synoniem gebruikt, hoewel er enige nuances zijn. Ideologie wordt vaak gebruikt in Marxistische theorieën om te wijzen op een denkbeeldig discours dat nauwelijks met het leven van normale mensen overeen komt, maar dat door de elite in de samenleving aan de massa van het volk wordt opgedrongen.⁷ Het komt er dus op neer dat de term ideologie vaak wordt gebruikt om een soort utopisch streven aan te tonen, terwijl discours dit gegeven niet persé met zich meedraagt. In de thesis is voor het gemak gekozen om het neutralere begrip discours te gebruiken.

De cultuurwetenschapper John Storey stelt dat er drie definities van het begrip cultuur circuleren. Zijn uiteenzetting is als volgt: cultuur kan als alle dingen die we doen worden

⁶ Sara Mills, *Discourse* (London and New York 1997) 3.

⁷ M. Billig, *Ideology and opinions. Studies in Rhetorical Psychology* (Worcester 1991) 4.

gedefinieerd: onze manier van leven. Een andere mogelijkheid is om cultuur te beschouwen als een intellectueel proces van ideeën dat tot uiting komt in bijvoorbeeld toneel of dichtkunst. Als laatste uitleg voor het begrip cultuur draagt Storey aan dat het kan worden uitgelegd als alle teksten en uitingen die helpen in het proces van betekenis geven aan dingen om ons heen.⁸ Dit hangt nauw samen met het begrip discours, omdat dat begrip eigenlijk ook draait om het betekenis geven aan dingen. Om jezelf verstaanbaar te maken is het noodzakelijk om stukken tekst te gebruiken die gebaseerd zijn op teksten die in het verleden liggen, zodat je zowel zelf een betekenis aan de tekst kunt geven, als dat degene voor wie je de tekst schrijft of spreekt dat kan. In dat opzicht gaat het dus eigenlijk over een soort tekstueel referentiekader dat wordt aangesproken in dagelijkse tekstverhandelingen. Met deze gegevens wordt het ook meteen duidelijk hoe tijdschriften binnen zowel de discoursstheorie als definities van cultuur passen. Artikelen in tijdschriften zijn stukken tekst die andere gesproken of geschreven teksten als context hebben en omdat ze daardoor een onderdeel van het hergebruiken van teksten vormen, zeggen ze ook iets over de cultuur. De teksten vormen namelijk een deel van onze betekenisgeving aan dingen en ze zijn gebaseerd op andere tekstbestanden die voor datzelfde doel zijn ingezet. Daarmee zijn tijdschriften een representatie van de cultuur waarin ze zijn gepubliceerd. De sociale wetenschapper Michael Billig stelt dat onze manier van denken per definitie cultureel is, omdat onze leefomgeving constant ons denken beïnvloedt.⁹ Wat we schrijven en spreken is een uiting van wat we denken en daarmee ook per definitie cultureel.

Vaak worden tijdschriften tot de populaire cultuur gerekend. Het probleem hierbij is dat iets alleen onder populaire cultuur kan worden gerekend, wanneer andere onderdelen van cultuur tot iets anders worden gerekend. Door deze afsplitsing van popcultuur van andere uitingen van cultuur, bestaat popcultuur eigenlijk alleen in relatie tot andere vormen van cultuur. Zo kan de definitie van popcultuur dat het veel mensen bereikt, geplaatst worden tegenover de als authentiekere omschreven volkscultuur, of worden afgezet tegen elitecultuur.¹⁰ Dit brengt het probleem met zich mee dat er niet één bruikbare term voor popcultuur bestaat, maar dat er een grote hoeveelheid aan bruikbare definities voor de term bestaan. Storey beweert dat de term populaire cultuur door de industrialisatie is ontstaan, omdat er voor die tijd een duidelijk onderscheid bestond tussen de elitecultuur en wat hij noemt de "normale" cultuur, die volgens Storey vrijwel uitsluitend door producenten van

⁸ J. Storey, *Cultural Studies and the Study of Popular Culture* (Sunderland 2003) 2.

⁹ Billig, *Ideology and Opinions*, 1.

¹⁰ Lawrence W. Levine, 'The Folklore of Industrial Society: Popular Culture and Its Audiences', *The American Historical Review*, Vol. 97, No. 5, pp. 1369-1399, 1377.

boeken werd bepaald. Door de industrialisatie kwam de productie van een ander soort cultuur tot stand, die niet binnen deze categorieën viel. Door de industrialisatie en de urbanisatie die het tot gevolg had, was er een grotere doelgroep van arbeiders ontstaan en bestond de mogelijkheid voor massaproductie van cultuur. Volgens Storey is dit het moment geweest waarop er een leegte ontstond die opgevuld werd met wat we nu popcultuur noemen.¹¹ De in deze thesis gebruikte kranten en tijdschriften zijn aan de Nederlandse kant *Panorama*, *De Telegraaf* en *De Groene Amsterdammer*. Aan Surinaamse kant de kranten *De West* en *Suriname: Koloniaal Nieuws- en Advertentieblad*. Volgens de definitie van Storey dat cultuur relatief is, kunnen de primaire bronnen als volgt worden opgedeeld: eigenlijk is *De Groene* het enige blad dat duidelijk tot de elitecultuur behoort, omdat de lezers over het algemeen tot de intellectuele elite behoorden.¹² Dit kan zo worden gedefinieerd, omdat het in contrast staat met de andere bronnen die meer op het massapubliek waren gericht en daardoor vergeleken met *De Groene* als popcultuur kunnen worden bestempeld. In hoofdstuk vier, paragraaf één staat een lijst met volledige beschrijvingen van de bronnen, waardoor dit duidelijker zal worden.

Het vraagstuk dat misschien wel het belangrijkste is, blijft hiermee nog steeds onopgelost. Dat vraagstuk is namelijk *wie* binnen een samenleving bepaalt wat er binnen een cultuur als belangrijk wordt beschouwd. Voor tijdschriften betekent dit dus: is de informatie in de tijdschriften tot stand gekomen door de keuze van een bepaalde groep mensen (zoals een economische elite), of door een massa (het "volk")?

2.2 De paradox van een met zelfbeschikking gecombineerde dwang

Wanneer we de discours-theorie letterlijk zouden volgen en ervan uitgaan dat alle teksten kunnen worden herleid tot andere teksten en hier reproducties van zijn, blijkt al snel dat er iets vreemds aan de hand is. Hiervan uitgaande zouden alle teksten hetzelfde moeten zijn, terwijl iedere tekst anders is. Dit betekent dus dat mensen bestaande teksten op een andere manier reproduceren dan anderen doen. Op een bepaalde manier is discours een restrictie, omdat het noodzakelijk is om gebruik te maken van bestaande teksten om jezelf verstaanbaar te maken voor anderen. Dit hangt nauw samen met taal, omdat ook taal gebaseerd is op afspraken. Zonder afspraken over taal, zou niemand in staat zijn om elkaar te begrijpen en om betekenis te geven aan de uitdrukkingen van anderen. Dat we toch in staat zijn om teksten te produceren

¹¹ Storey, *Cultural Studies*, 13.

¹² Rob Hartmans, *De Groene van 1877, geschiedenis van een dwars weekblad* (Amsterdam 2002) 218.

die te begrijpen zijn voor anderen terwijl we ons binnen de regels van taal houden, betekent dat er een zekere mate van zelfbeschikking bestaat. Mensen kunnen zelf kiezen welke teksten ze gebruiken en op wat voor manier ze dit doen, zonder dat de tekst hierdoor onbegrijpelijk is.

Deze paradox van het aan de ene kant gedwongen worden discourses te gebruiken, maar toch een eigen keuze tussen gebruik van discourses kunnen maken, is uitvoering beschreven door Billig.¹³ Hij stelt dat er twee scholen zijn in de manier waarop discourses tot stand komen, namelijk de Marxistische school en de liberale school. De Marxistische school gaat ervan uit dat discourses worden gecreëerd door de (economische) elite en dat zij op deze manier bepaalt wat de massa te horen of te zien krijgt. De liberale school gaat ervan uit dat het juist andersom in elkaar zit: de massa bepaalt in grote mate hoe discourses in elkaar zitten en welke discourses dominant zijn, oftewel mensen maken gezamenlijk uit wat relevante informatie en kennis is. Volgens Billig pikken de intellectuelen omdat ze zelf een onderdeel van de samenleving vormen informatie op uit hun leefomgeving en schrijven ze hierover. Op deze manier worden teksten geproduceerd: directe invloed van het volk dus. Billig omschrijft dit als de "common sense" van het volk, wat zich moeilijk laat vertalen, maar ongeveer hetzelfde betekent als boerenverstand.¹⁴ Eigenlijk is dit debat, net als het debat over het gebruik van discourses, paradoxaal te noemen. Bij de ene school wordt er gesteld dat een elite bepaalt welk discours dominant is, terwijl aan de andere kant wordt gesteld dat de bevolking dit doet, terwijl de elite en de mensen die niet tot de elite behoren eigenlijk gezamenlijk de bevolking uitmaken. Als we ervan uitgaan dat de elite middenin de samenleving staat, of in ieder geval constant door de samenleving wordt beïnvloed, dan worden dominante discourses ook door de "normale" bevolking gemaakt. Hoewel de intellectuele of economische elite in een situatie verkeert waarin zij in staat is om kennis te produceren, in tegenstelling tot de gemiddelde stratenlegger, bestaat er wel een wederzijdse beïnvloeding omdat ze tot dezelfde maatschappij behoren en met elkaar in contact staan.

Omdat de elite middelen in handen heeft om informatie te verspreiden (geld, macht) is de verhouding van invloed waarschijnlijk in het voordeel van de elite, maar dan is er nog steeds de vrije keuze van de rest van de bevolking. Wanneer de elite een discours de wereld in probeert te helpen (door bijvoorbeeld uitgave van een tijdschrift) kan de normale man of vrouw er nog steeds zelf voor kiezen om dat discours niet te gebruiken. Het meest waarschijnlijke is dat er een wederzijdse beïnvloeding bestaat tussen de intellectuele elite en

¹³Storey, *Cultural Studies*, 8.

¹⁴ Billig, *Ideology and Opinions*, 6.

de normale bevolking, hoewel het lastig is om te ontdekken welke groep hierin de boventoon voert.

Het opmerkelijke aan dit debat, dat eigenlijk neerkomt op een top-down benadering en een bottom-up benadering van totstandkoming van dominante discoursen, is dat een vergelijkbaar debat ook bestaat in discussies over hoe informatie in popcultuur tot stand komt. De historici Lawrence W. Levine en T.J. Jackson Lears hebben in het tijdschrift *The American Historical Review* van 1992 een heftig debat gevoerd over precies dit vraagstuk: wat is de functie van de consumenten van cultuur en wat is de functie van producenten bij de inhoud van het culturele aanbod? Levine lijkt op het eerste gezicht een voorstander van een brede benadering van popcultuur waarin zowel de producten als de consumenten een functie krijgen bij de productie van cultuur. Hij verbindt popcultuur en volkscultuur door te stellen dat beiden vrijwel hetzelfde inhouden, omdat volgens hem popcultuur grotendeels vanuit de volkscultuur is ontstaan.¹⁵ In dit hele artikel blijft hij echter de aandacht vestigen op de kant van de consument en de invloed die de consument op popcultuur heeft. Hij vervolgt zijn betoog door te stellen dat popcultuur als een medium moet worden beschouwd waarmee volkscultuur kan worden verspreid en stelt hiermee dus eigenlijk dat popcultuur een verlengstuk van volkscultuur is.¹⁶ Hij beweert dat veel van de aspecten die eigen zijn aan volkscultuur steeds vaker in popcultuur terugkomen. Het belangrijkste is misschien wel dat Levine bij het betekenis geven aan de popcultuur die wordt aangeboden, de consumenten een grote rol toedicht. Hij stelt dat wanneer het publiek televisie kijkt, het erg selectief is in wat het wel of niet bekijkt en wat wel als kennis wordt aangenomen en wat niet. Hetzelfde ziet hij terug bij muziek: hij stelt dat muziek altijd authentiek is omdat de betekenis die aan muziek wordt gegeven afhankelijk is van hoe het publiek de muziek ervaart.¹⁷

Deze duidelijke bottom-up benadering van Levine wordt door Lears weerlegd. Lears stelt dat de aandacht voor het publiek, waar Levine zo voor pleit, allang een idee is dat zich heeft gevestigd onder academici die zich met popcultuur bezighouden en op zijn beurt legt Lears de aandacht in zijn artikel juist bij de producenten van popcultuur. Lears stelt dat Levine een soort vreemde zelfbeschikking in popcultuur ziet, maar dat hij niet ziet hoe restrictief dat zelfbeschikkingsrecht is, omdat de grote bedrijven volgens Lears bepalen waaruit de consumenten kunnen selecteren. Lears gaat zelfs verder dan dat door te beweren dat hij in popcultuur nog steeds tekenen ziet van een dominante klasse in de vorm van

¹⁵ Lawrence W. Levine, 'The Folklore of Industrial Society: Popular Culture and its Audiences', *The American Historical Review* vol. 97 no. 5 pp. 1369-1399, 1377.

¹⁶ Levine, 'The Folklore of Industrial Society', 1379.

¹⁷ Idem, 1382.

bedrijven die hun gedachtegoed bij de bevolking proberen door te drukken.¹⁸ Dit is een opvatting die perfect in de marxistische traditie van discoursanalyse past.

Het vreemde aan dit debat is dat beide wetenschappers hun artikelen openen met stellingen die veel met elkaar gemeen hebben, namelijk dat popcultuur zou moeten worden benaderd vanuit een optiek die zowel ruimte biedt voor de consument als de producent van de popcultuur. Vanuit deze gemeenschappelijke beginpositie, bewegen ze zich echter theoretisch tegenovergestelde kanten op: Levine legt de nadruk op de rol van de consument en Lears legt de nadruk op de rol van de producent. Waarschijnlijk is de uitgangspositie die voor beide kanten ruimte laat, het beste. Wanneer de ideeën uit beide artikelen worden samengevoegd, ontstaat een veel completer beeld van popcultuur. Het waarschijnlijkst is dat producenten een keuze kunnen maken uit wat ze de bevolking aan mogelijke producten bieden, maar hier komt wel bij kijken dat deze producten op de één of andere manier moeten aansluiten bij de belevingswereld van de bevolking. Wanneer de elite iets produceert dat totaal geen interesse opwekt bij de bevolking, is de kans klein dat iets goed verkoopt en dat iets populair wordt. Waarschijnlijk is er bij de productie van popcultuur dus ruimte voor een producent die cultuur kan aanbieden, gecombineerd met een publiek dat gebaseerd op de eigen interesses kan kiezen wat het wel of niet bekijkt. Er is dus een wisselwerking tussen publiek en producenten bij de totstandkoming van popcultuur, die eigenlijk overeenkomt met de werking van discours, zoals eerder omschreven: in beide gevallen bestaat er een elite die een onderdeel van de samenleving vormt en in nauw contact staat met de wensen van het publiek en hier op moet inspelen, zodat er net zoals in de discourestheorie een situatie ontstaat voor het publiek die een combinatie is van dwang van bovenaf (restricties, omdat ze afhankelijk zijn van wat de producent levert) tegenover zelfbeschikking wat betreft de eigen keuze om bepaalde informatie wel tot zich te nemen en andere informatie niet.

2.3 Discours en cultuur in de thesis

Zoals blijkt uit de eerder beschreven discourestheorie, is het belangrijkste onderdeel ervan het verband tussen de tekst die we voor ons hebben de context die achter deze teksten schuil gaat. Dit betekent dat het noodzakelijk is om een inzicht in deze context te hebben om bronnen een goede interpretatie te kunnen geven. In deze thesis zal ook op deze manier worden gewerkt. De primaire bronnen zullen zowel worden geanalyseerd als een opzichzelfstaand tekstbestand,

¹⁸ T.J. Jackson Lears, 'Making Fun of Popular Culture', *The American Historical Review*, vol. 97 no. 5 pp. 1417-1426, 1421.

als dat de bronnen in hun context zullen worden geplaatst. In het geval van deze thesis gaat het over artikelen uit Nederlandse en Surinaamse tijdschriften en kranten. De artikelen zullen binnen de context worden geplaatst van de politieke betrekkingen tussen Nederland en Suriname in de periode van het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden, waarover in secundaire literatuur uitvoerig is geschreven. De context zal dus uit de secundaire literatuur worden gehaald. Het beeld dat uit deze combinatie van primaire bronnen en secundaire literatuur naar voren komt, zal worden opgevat als een beeld dat tenminste bij een deel van de bevolking van Suriname en Nederland bestond. Deze interpretatie kan aan de bronnen worden gegeven door de in paragraaf twee van dit hoofdstuk behandelde discussie over de totstandkoming van cultuur, waaruit bleek dat het waarschijnlijk is dat zowel de ontvangende kant (het publiek) als de producerende kant (de redacties) een invloed hebben op de totstandkoming van de beelden in popcultuur.

3. Het Oriëntalisme van Edward W. Said

3.1 Othering en Oriëntalisme: onlosmakelijk aan elkaar verbonden?

Het begrip *othering*, dat een centrale theorie in deze thesis zal zijn, heeft een lange geschiedenis. De term is als eerste geopperd door Edward Said in zijn boek *Oriëntalisme* uit 1978. De titel wijst op een ander concept dat ook door Said wordt gebruikt en dat eigenlijk nauw samenhangt met *othering*. Said bestudeerde westerse romans die als thematiek het Midden-Oosten hadden. Wat hij hierin ontdekte, was dat in de westerse literatuur het Oosten bijna altijd werd beschreven als een gebied dat totaal anders is dan het Westen.¹⁹ Met het Westen worden in deze context de Europese koloniale machten bedoeld. Het onderzoek van Said richtte zich vooral op Engelse romans. De nadruk in de romans lag volgens Said op het exotische, op de grote verschillen. Dit terwijl de overeenkomsten volgens hem vrijwel niet aan bod kwamen. Deze manier van afbeelden noemde hij het Oriëntalisme. Said ontdekte ook dat er constant een zelfde manier van het anders afbeelden bestond, omdat het Westen volgens hem de romans gebruikte om de eigen superioriteit te benadrukken. Het Oosten werd gezien als moreel inferieur en achterlopend op het Westen op het gebied van kennis en techniek. Het Oosten werd ook als mysterieus en fascinerend gezien.²⁰ Hierin zit ook het wezenlijke verschil tussen de term *othering* en Oriëntalisme verborgen: Oriëntalisme heeft de negatieve connotatie van Europeanen die zichzelf als superieur zien aan de oosterse cultuur, terwijl het begrip *othering* in eerst instantie neutraler lijkt te zijn. Het komt erop neer dat *othering*, het weergeven van een ander als duidelijk anders, een voorwaarde is om tot het Oriëntalisme, dat onevenwichtige machtsverhoudingen inhoudt, te komen. Het vaststellen van dit verschil is van belang, omdat een neutraler begrip als *othering* meer perspectief biedt dan het hanteren van de theorie van Oriëntalisme, omdat het Oriëntalisme eigenlijk al inhoudt dat er een verhouding in de beeldvorming zit van superieur tegenover inferieur. Hoewel Said het begrip *othering* door zijn boeken en artikelen natuurlijk ook in een negatieve context van onevenredige machtsrelaties heeft geplaatst, hoeft het begrip niet persé zo te worden gebruikt.

Het proces van het anders weergeven van exotische gebieden door de Europese machten vond Said ook over andere regio's dan het Oosten terug.²¹ In het boek *Cultuur en Imperialisme* uit 1994 heeft Said het begrip *othering* en de superieure houding van het Westen

¹⁹ Edward W Said, *Cultuur en Imperialisme* (New York 1993) 131.

²⁰ Edward W Said., *Orientalism* (New York 1978) 2.

²¹ Said, *Cultuur en Imperialisme* , 23.

ook op een globale schaal waargenomen. Hij kwam tot de conclusie dat de Europeanen, maar ook de Noord-Amerikanen, alle culturen die ze niet tot de eigen westerse cultuur rekenden als totaal anders afbeelden in romans en dat het Westen hierin altijd als superieur wordt gezien. Het thema macht vormt een ander belangrijk onderdeel van de theorie van Said, omdat er volgens hem een nauw verband bestaat tussen kennis en macht.²² Omdat Europa in het koloniale tijdperk zo dominant was en eigenlijk ook altijd dominant gebleven is, was het Westen in staat om de zelf geproduceerde kennis over de wereld te verspreiden en om die kennis als de waarheid te presenteren.²³ Wat dat betreft hebben Said en de misschien nog wel bekendere denker Michel Foucault veel met elkaar gemeen. Beide mannen zagen macht als een voorwaarde voor de verspreiding van kennis.²⁴ Said heeft niet alleen kritiek op hoe romans werden geschreven in het koloniale tijdperk, maar ook op hoe de wetenschap tegenwoordig nog in elkaar zit. Volgens Said zijn oosterse studies nog steeds doordrongen van het Oriëntalisme en zijn westerse wetenschappers door de dominante positie van het Westen in staat om de door hen gecreëerde kennis tot een aanvaarde waarheid te maken. Said ziet dit verschijnsel ook terug op bijvoorbeeld het internationale politieke veld. Zo vond hij dat de Noord-Amerikanen in de jaren van de Golfoorlog (1990-1991) de Irakezen als een groep presenteerden die totaal anders was dan zij zelf waren en misschien nog wel belangrijker, ze werden volgens Said weergegeven als één groep die homogeen was, terwijl Irak door verschillende bevolkingsgroepen werd bewoond.²⁵ Dit laat zien hoe verstrekkend Said zijn theorie hanteerde en op hoeveel verschillende globale terreinen hij dacht dat *othering* aanwezig is.

3.2 Bestaat Oriëntalisme wel?

Voordat een theorie als *othering* uit Said's werk kan worden gebruikt, is het nodig om de tegengeluiden te bestuderen van wetenschappers die het niet eens zijn met de bevindingen van Said en de basis van zijn theorieën. Over de laatste decennia zijn er veel debatten geweest over de validiteit van het Oriëntalisme en er zijn een aantal verschillende stromingen van kritiek waar te nemen. Zoals al vermeld, vormt de basis van Said's theorie de koppeling van kennis aan macht: om wijdverbreid kennis geaccepteerd te krijgen als waarheid, moet kennis vanuit een positie van macht tot stand komen. Said ageert tegen westerse wetenschappers

²² Said, *Orientalism*, 5-6.

²³ Idem, 12.

²⁴ Mills, *Discourse*, 105-106.

²⁵ Edward W. Said, 'Orientalism Once More', *Development and Change*, Vol. 35, No. 5 (2004) pp. 869-879, 870.

omdat dit patroon volgens hem nog steeds bestaat. De literatuurwetenschapper Graham Huggan merkt hierop aan dat er een groot probleem is dat aan de basis van deze veronderstelling ligt, omdat het betekent dat ook de wereldberoemde Said, die zijn boeken en artikelen in het Westen heeft uitgegeven, volgens een zelfde soort kennis en machtspatroon bekend is geworden²⁶. Hiermee wordt Said volgens Huggan eigenlijk zelf een onderdeel van het koloniale machtsdiscours waartegen hij zich altijd zo heeft verzet. Hoewel dit een goed argument is om Said te wijzen op zijn allicht valse verzet tegen de gevestigde orde terwijl hij die orde zelf gebruikt, is dit geen directe aanval op de theorieën van Said. Misschien was het fout van Said om zich tegen de westerse wetenschapscultuur te keren of is het zelfs hypocriet, maar de aanval ontkracht niet het bestaan van het Oriëntalisme. Andere kritiek van Huggan die zich richt op *othering*, kan wel als directe aanval worden gezien op Said's theorie. Huggan gebruikt in een artikel een argument dat is gepresenteerd door de historicus David Cannadine, die stelde dat *othering* helemaal niet bruikbaar is voor het Westen en dit ook nooit is geweest. Said stelde dat *othering* ontstond toen de Europese machten koloniën kregen, dus omstreeks halverwege de zestiende eeuw. Cannadine stelt dat *othering* nooit goed voor het koloniale beleid was, omdat de bedoeling van de Europeanen was om cohesie in de koloniën te krijgen, zodat winstgevende plantages konden worden opgezet. Het streven was dus om alle bevolkingen homogeen te maken.²⁷ Dit argument klopt slechts gedeeltelijk, omdat hoewel er cohesie moet bestaan om winstgevende koloniën op te richten, dit niet persé hoeft door de bevolking homogeen te maken. Het tegen elkaar uitspelen van hoofden van verschillende bevolkingsgroepen, of het doormiddel van militair gezag cohesie afdwingen zijn ook opties. Bij die mogelijkheden kan heterogeniteit in stand worden gehouden zonder dat de cohesie in het geding komt. Een duidelijk voorbeeld hiervan zijn de Nederlanders die in de zeventiende eeuw in hun koloniën een beleid hadden dat het vermengen van ras moest tegenhouden, zoals het naar de koloniën verschepen van Europese vrouwen. Het doel hiervan was dat de Europese mannen zich niet met de inheemse vrouwen zouden mengen.²⁸ Er waren dus duidelijk verschillende groepen in de koloniën: de "superieure" Europeanen en de "minderwaardige" inheemsen. Ook is er het aspect van beeldvorming: dat groepen mensen als homogeen op sociaal of economisch vlak samenleven, betekent niet dat ze elkaar in wederzijdse beeldvorming als gelijken zien. Ook wanneer mensen als gelijken in de zichtbare maatschappij leven, hoeft dit niet te betekenen dat ze elkaar niet als cultureel anders

²⁶ Graham Huggan, '(Not) Reading Orientalism', *Research in African Literatures*, Vol. 36, No. 3 (2005) pp. 124-136, 125.

²⁷ Huggan, '(Not) Reading Orientalism', 130.

²⁸ Gert Oostindie (ed.), *Dutch Colonialism, Migration and Cultural Heritage* (Leiden 2008) 6.

beschouwen. De kritiek van Cannadine lijkt niet juist te zijn. Wat wel opmerkelijk is, is dat Cannadine *othering* als een neutraal begrip gebruikt en ingaat op het überhaupt wel bestaan van het elkaar als anders zien, zonder dat hij het persé in een negatieve context plaatst.

Literatuurwetenschapper Ruben Chuaqui heeft kritiek op Said die overeenkomt met de kritiek van Huggan. Chuaqui beweert dat Said door het introduceren van de term Oriëntalisme ervoor heeft gezorgd dat men is gaan nadenken over de verschillen tussen oost en west.²⁹ Hierdoor doet Said volgens Chuaqui mee aan de mythevorming rond de Oriënt, ook omdat Said in zijn boeken voorbeelden geeft van hoe het Westen het Oosten als intrinsiek anders afbeeldt. Dit komt eigenlijk neer op hetzelfde als wat Huggan beweert, namelijk dat Said zelf een onderdeel vorm van de oude, westerse wetenschap waar Said zich altijd tegen heeft verzet. Dat Said de wereld bewust heeft gemaakt van het Oriëntalisme en het benoemd heeft, betekent niet dat het nooit heeft bestaan. Natuurlijk zorgt het voor meer aandacht voor het probleem, maar bewustwording met veel aandacht is beter dan het stilzwijgen. Er valt meer te zeggen voor een ander punt van kritiek van Chuaqui, dat zich duidelijk richt op een basis van de theorie van Said. Chuaqui stelt namelijk dat Said een fout heeft gemaakt door de wereld op te delen in oost en west, waardoor Said zelf een verschil maakte tussen gebieden.³⁰ Er is een groot probleem met deze stelling, omdat er direct een vraag opdoemt die onoplosbaar lijkt: heeft Said waargenomen dat het Westen altijd de wereld heeft opgedeeld door een beeld van de rest van de wereld te vormen als compleet anders zijnde, of komt Said's opdeling van de wereld door zijn eigen perceptie van een onderscheid tussen oost en west, dus is hij zelf aan het *otheren*? Hoe het ook mogen zijn, in beide gevallen is de theorie van Said niet ontkracht. Als het *otheren* altijd al heeft bestaan en Said heeft het slechts waargenomen, klopt de theorie. Als Said zelf onderscheid maakt tussen verschillende regio's op basis van zijn eigen *otheren* klopt de theorie ook, omdat Said in dat geval hoogstpersoonlijk een voorbeeld van zijn eigen theorie is.

Historicus Alexander Macfie gaat dieper in op Said's persoonlijke leven als bron van kritiek. Hij stelt namelijk dat Said als Amerikaan van Arabische afkomst logischerwijs meer oog heeft voor het Midden-Oosten dan de doorsnee Amerikaan en dat de ontwikkeling van Said's theorie grotendeels door die interesse tot stand is gekomen. Macfie denkt dat Said door zijn afkomst gevoeliger was voor het ontdekken van het Oriëntalisme en hij stelt dat omdat iedereen een andere komaf heeft, de perceptie van het wel of niet bestaan van Oriëntalisme

²⁹ Rubén Chauqui, 'Orientalism, Anti-Orientalism, Relativism', *Nepantla: Views from South*, Vol. 3, No. 2 (2002) pp. 373-390, 374.

³⁰ Chauqui, 'Orientalism', 376.

erg individueel is.³¹ Iemand die in Amerika was opgegroeid, had de Westerse manier van het afbeelden van de ander waarschijnlijk niet als een streven naar superioriteit opgevat. Wederom is de kritiek voornamelijk op Said als persoon gericht, hoewel het gedeeltelijk klopt. Natuurlijk heeft iedereen individueel een ander idee over het Oosten, maar wat Said heeft geprobeerd te beweren is dat er een algemeen beeld bestond in het Westen over het Oosten, wat niet uitsluit dat er individuen kunnen zijn die hier anders over denken: hij ziet het negatieve beeld van het Oosten slechts als dominant. In zijn laatste levensjaren heeft Said geprobeerd om zich tegen de kritiek te verweren, maar de artikelen waarin hij zich verdedigde ogen erg moeizaam. Hij stelde bijvoorbeeld dat mensen een verkeerde interpretatie geven aan de door hem bedachte term Oriëntalisme en dat mensen meer moeten openstaan voor het bestaan van Oriëntalisme.³²

Eigenlijk lijkt het vooral een te betrokken reactie van Said die voortkomt uit de aard van de kritiek op hem, namelijk persoonlijk. Veel wordt de afkomst van Said bij zijn Oriëntalisme betrokken, of wordt hem verweten zelf een onderdeel uit te maken van het westerse systeem waar hij zich tegen verzette. Said had eigenlijk moeten opmerken dat er weinig is ingebracht tegen de basis waarop zijn theorie gebaseerd is, namelijk onderzoek in de literatuur. Geen enkele kritiek wordt geuit tegen bijvoorbeeld zijn manier van onderzoek doen of de manier waarop hij zijn theorie heeft afgeleid uit de bevindingen in zijn bronmateriaal, hoewel hij in zijn boeken weldegelijk uiteenzet hoe hij in bepaalde passages van boeken *othering* herkent en hoe hij de verhalen opvat. Hoewel er veel kritiek op het Oriëntalisme bestaat, is het vooralsnog lastig gebleken om het bestaan ervan te ontkrachten. Het belangrijkste argument dat tegen Said ingebracht kan worden is dat hij het anders weergeven van andere bevolkingsgroepen altijd als iets negatiefs lijkt te zien, terwijl er ook positieve aspecten van de ander kunnen worden weergegeven. Dit is door de literatuurwetenschapper Peter Hulme ook bewezen, omdat hij het discours op de Oriënt zoals bedacht door Said bruikbaar wilde maken voor onderzoek. Hij heeft aangetoond dat er niet alleen negatief over de Oriënt werd gedacht, maar dat er verschillende typen discourses over de Oriënt circuleerden die ook positief konden zijn, zoals het beschouwen van het Oosten als een soort exotisch paradijs.³³

³¹ Macfie, Alexander Lyon, 'My Orientalism', *Journal of Postcolonial Writing*, Vol. 45, No. 1 (2009) pp. 83-90, 89.

³² Said, 'Orientalism Once More', 870.

³³ Mills, *Discourse*, 117.

4 Het bronmateriaal

4.1 Overzicht van de Nederlandse bronnen

Bij de selectie van Nederlandse bronnen is geprobeerd om bladen met verschillende achtergronden te gebruiken. Het gebruik van de krant *De Telegraaf* en de tijdschriften *Panorama* en *De Groene Amsterdammer* als bronmateriaal zorgen voor een rechtse, linkse en een politiek neutrale invalshoek bij het onderzoek. Eerst zal kort worden beschreven wat voor tijdschriften en kranten gebruikt zijn.

Historicus Dick van Lente stelt dat het tijdschrift *Panorama* vooral bij gezinnen terecht kwam, waar ouders en kinderen vanaf een jaar of twaalf het blad lezen. *Panorama* bevatte zowel informatieve artikelen over bijvoorbeeld atoomenergie, als dat het stipverhalen ter vermaak uitgaf.³⁴ In het blad stonden artikelen over allerlei verschillende onderwerpen, zoals verhalen over beroemdheden of buitenlandreportages. De oplage van het blad was vrij groot, in de jaren vijftig namelijk ongeveer 300.000.³⁵ Dit betekent dat het een veelgelezen blad was, al helemaal omdat er voor bijna alle gezinsleden wel wat interessants in het blad stond. Dit betekent dus dat deze 300.000 bladen door veel meer dan 300.000 personen gelezen werden. Het blad kon dus een grote stempel drukken op wat er in de Nederlandse huiskamers aan beelden binnen kwamen.

De Telegraaf wordt door historica Mariëtte Wolf in haar boek *Het Geheim van De Telegraaf* vanaf de periode na de Tweede Wereldoorlog omschreven als een progressieve, rechtse krant. De krant was in deze tijd progressief te noemen omdat *De Telegraaf* zich verzette tegen de Nederlandse verzuiling, die als een beperking van de individuele vrijheid werd gezien.³⁶ Het doel van de krant was om de mensen weer voor zich terug te winnen nadat ze in de Tweede Wereldoorlog het imago had opgedaan dat ze makkelijk met de vijand gingen collaboreren. Om van dit imago af te komen werden de artikelen in *De Telegraaf* toegespitst op een zo groot mogelijk deel van de bevolking door te berichten over de menselijke kant van gebeurtenissen. Dit werd gedaan door bijvoorbeeld slachtoffers van misdaad te interviewen, in plaats van hierover een normaal nieuwsbericht te plaatsen. Een ander onderdeel van deze benadering was het plaatsen van sensationele koppen op de voorpagina, die vergezeld werden door net zo sensationele afbeeldingen.³⁷ De krant had een duidelijke politieke insteek, omdat

³⁴ Dick van Lente, 'Een getemde feeks? Het atoom in *Panorama*, 1946-1960', in Frans Meijman, Onno de Wit, Stephen Snelders (ed.) *Leonardo Voor Het Publiek* (Amsterdam 2007) pp. 135-158, 139-140.

³⁵ Van Lente, 'Een getemde feeks?' 140.

³⁶ Mariëtte Wolf, *Het Geheim van De Telegraaf* (Amsterdam 2009) 386.

³⁷ Wolf, *De Telegraaf*, 370.

één van de voornaamste geformuleerde doelstellingen was om maatschappelijk onrecht in de krant aan de kaak te stellen. Bij *De Telegraaf* bestond vooral veel sympathie voor de liberale partij VVD, die bijna altijd op steun van de krant kon rekenen. Dit in tegenstelling tot vooral de linkse partijen, waar de krant fel tegen ageerde.³⁸ *De Telegraaf* richtte zich na de Tweede Wereldoorlog dus op een massapubliek dat redelijk rechts georiënteerd was.

Het weekblad *De Groene Amsterdammer* wordt door historicus Rob Hartmans omschreven als een blad dat zich vooral oriënteerde op cultuur en het buitenland. De specifieke doelgroep van het blad was de intellectuele en culturele elite, wat Hartmans achterhaald heeft door te bekijken waar de meeste abonnees van het blad woonden. Dit bleek vooral Noord-Holland en Zuid-Holland te zijn en met name de grote steden in deze provincies, waar een groot deel van de intellectuele elite woonde. De politieke oriëntatie van *De Groene* is niet zo duidelijk als die van *De Telegraaf*. Hoewel *De Groene* het enige grote blad was met sympathieën voor het communisme, probeerde de redactie zich op afstand te houden van de Communistische Partij Nederland.³⁹ Ook andere linkse partijen zoals de PvdA werden in het blad niet openlijk gesteund. In de periode na de Tweede Wereldoorlog, die werd gekenmerkt door de Koude Oorlog, koos *De Groene* vaak de kant van de Sovjetunie door de schuld van de slechte verhoudingen voornamelijk bij de Verenigde Staten te leggen.⁴⁰ Door deze combinatie kan *De Groene* het beste omschreven worden als een intellectueel- en cultureel weekblad met communistische sympathieën.

4.2 Overzicht van de Surinaamse bronnen

De selectie van de Surinaamse bronnen was lastiger dan die van het Nederlandse materiaal. *De West* is een krant die door Michiel van Kempen wordt beschouwd als een liberaal dagblad van de conservatieve en gegoede burgerij.⁴¹ Hij stelt dat de krant zich net zoals veel andere Nederlandstalige kranten traditiegetrouw erg op Nederland richtte en dat dit veel te maken had met de samenwerking van de redactie van de krant met Nederlandse persbureaus. Hierdoor nam de krant volgens hem vaak Nederlandse berichten over.⁴²

De krant *Suriname: Koloniaal Nieuws- en Advertentieblad* was in handen van hoofdredacteur Percy Wijngaarde, die volgens de politicoloog Hans Breeveld het grootste

³⁸ Wolf, *De Telegraaf*, 377.

³⁹ Rob Hartmans, *De Groene van 1877, geschiedenis van een dwars weekblad* (Amsterdam 2002) 218.

⁴⁰ Hartmans, *De Groene van 1877*, 263.

⁴¹ Van Kempen, *Een Geschiedenis*, 56.

⁴² Idem, 56.

deel van de artikelen die in de krant verschenen zelf schreef.⁴³ Hoewel de meeste Surinaamse kranten betrokken waren bij een politieke partij, was de krant *Suriname* na de jaren vijftig minder politiek actief dan andere kranten. Dit kwam volgens Breeveld door Pengel die in deze periode in de Nationale Partij Suriname steeds meer macht naar zich toe had weten te trekken. Wijngaarde was lid van deze partij, maar hij was niet op Pengel gesteld. Dit ziet Breeveld als de directe oorzaak van het minder over politiek schrijven van *Suriname*. De lezers van *Suriname* waren volgens Breeveld vooral de gegoede burgerij. Eerst waren dit vooral ouderen, maar vanaf het einde van de jaren zestig kwamen steeds meer jeugdrubricken, waardoor de krant ook meer door jongeren werd gelezen.⁴⁴

Er is een probleem dat vooral bij Surinaamse bronnen van belang is om mee te wegen. Omdat de bevolking zo opgesplitst is naar etniciteit, wat ook door is gedrongen in de politieke- en economische onderverdeling van het land, is het bijna onmogelijk om tot een algeheel Surinaams beeld van Nederland te komen.⁴⁵ Dit zal ook duidelijk niet het doel zijn in deze thesis, omdat het onmogelijk is. De eerste restrictie is al dat ik als auteur van dit werk alleen de Nederlandse bronnen kon lezen, waardoor slechts een deel van de bronnen toegankelijk voor me was. Historica Angelie Sens stelt dat Sranan Tongo, de taal van de Surinaamse creolen, de taal was waarin nationalistische boodschappen werden gepubliceerd.⁴⁶ De historicus Michiel van Kempen gaat zelfs verder dan deze bewering door te stellen dat er al vanaf het begin van de twintigste eeuw nog maar nauwelijks belanghebbende teksten in het Nederlands werden gepubliceerd.⁴⁷ Sens stelt dat kranten en tijdschriften in Suriname zich in de twintigste eeuw steeds verder ontwikkelden tot een middel om politieke boodschappen onder de bevolking te verspreiden.⁴⁸ Aan de hand van deze ontwikkelingen heeft ze een bruikbare onderverdeling gemaakt van typen Surinaamse tijdschriften en kranten. Ze ziet namelijk drie verschillende politieke opsplitsingen: tijdschriften die positief tegenover het koloniale bewind staan, tijdschriften die nationalisme proberen te stimuleren en tijdschriften die neutraal te noemen zijn.⁴⁹ Historicus Jerome Egger beweert dat *De West* en *Suriname: Koloniaal Nieuws- en Advertentieblad* wel een algemener karakter hadden dan de meeste

⁴³ Hans Breeveld, 'Van propaganda-instrument tot informatiebron. Journalistieke vernieuwing in de periode 1954-1975' in Archie Sumter, Angelie Sens, Marc de Koninck, Ellen de Vries (ed.) *K'ranti! De Surinaamse pers 1774-2008* (Amsterdam 2008) pp. 115-150, 133.

⁴⁴ Breeveld, 'Van propaganda-instrument', 134.

⁴⁵ Blakely, Allison, 'Historical Ties Among Suriname, The Netherlands Antilles, Aruba, and the Netherlands', *Callaloo* vol. 21, no. 3, (1998) pp. 472-478, 472 - 474.

⁴⁶ Agelie Sens, 'Tijdschriften van Onder de Kankantri en Klapperboom, De periodieke pers in Suriname en Nederlands-Indië/Indonesië', *Tijdschrift voor Tijdschriftenstudies* no. 28 (2010) pp. 89-107, 105.

⁴⁷ Michiel van Kempen, *Een Geschiedenis van de Surinaamse Literatuur* (Paramaribo 2002) 126.

⁴⁸ Sens, 'Tijdschriften van onder de Kankantri', 102.

⁴⁹ Idem, 92.

andere kranten. Deze kranten waren volgens hem politiek vrij neutraal, waardoor ze een groter publiek aantrokken.⁵⁰ Dit betekent dat de kranten zo dicht in de buurt komen bij een algemeen gelezen krant als voor Surinaamse begrippen mogelijk is. De Surinaamse bronnen zullen worden gebruikt om ze in contrast te plaatsen met de Nederlandse bronnen en niet om een algemeen Surinaams beeld van Nederland te schetsen.

4.3 Opzet van het onderzoek

Hoewel de theorie van Oriëntalisme en *othering* van Said tegen kritiek stand lijkt te houden, brengt het toch een probleem met zich mee dat eerder al even aan bod is gekomen. Said gebruikt *othering* in zijn boeken vaak op een negatieve manier en het begrip wordt snel gekoppeld aan Oriëntalisme. Voor deze thesis is het van belang om het begrip *othering* los te koppelen van dit beeld, om het begrip zo objectief mogelijk te kunnen hanteren. Wanneer bevolkingsgroepen door andere bevolkingsgroepen als anders worden getypeerd, hoeft dit niet persé negatief te zijn. Als een Nederlander zegt dat Surinamers zich nooit aan afgesproken tijden houden, kan dit zowel betekenen dat de Nederlander het erg vindt dat Surinamers zich (zogenaamd) nooit aan tijden houden, als dat het kan betekenen dat de Nederlander jaloeus is op de relaxte levenshouding die dit met zich meebrengt. Daardoor kan de uitspraak positief zijn. Hoewel er al pogingen zijn gedaan om Oriëntalisme en *othering* een positieve lading te geven, zoals bijvoorbeeld Hulme heeft geprobeerd, is het misschien nodig om op den duur in de wetenschappelijke literatuur de term *othering* te vervangen door een neutrale term die niet besmet is door een negatieve lading.

De manier waarop *othering* gebruikt wordt in de primaire bronnen van dit onderzoek, is door naar de basis te gaan van waaruit *othering* herleid kan worden, namelijk wanneer er een duidelijke "wij" en een duidelijke "zij" aanwezig zijn in het bronmateriaal. Aan de hand hiervan zal worden bekeken welke eigenschappen in de artikelen aan het "wij" en aan het "zij" worden toegeschreven. Daarna zal worden bekeken of er een herkenbaar discours te ontdekken valt door die eigenschappen met elkaar te vergelijken. In hoofdstuk vijf wordt beschreven wat er over de periode van 1954 tot en met 1975 in de wetenschappelijke literatuur geschreven is. Het doel van deze uiteenzetting is om te achterhalen hoe de politieke verhoudingen tussen Suriname en Nederland in de periode van het Statuut waren. Deze context zal worden vergeleken met wat er over de wederzijdse beeldvorming in de primaire

⁵⁰ Jerome Egger, 'De Pers als partijdige observator. Van nieuwe staatsregeling tot Koninkrijkstatuut, 1937-1954', in Archie Sumter, Angelie Sens, Marc de Koninck, Ellen de Vries (ed.) *K'ranti! De Surinaamse pers 1774-2008* (Amsterdam 2008) pp. 89- 113, 90.

bronnen te vinden is. Het doel hiervan is om te bekijken en te controleren of de tekst en de context op elkaar te rijmen zijn.

De primaire bronnen zijn geraadpleegd in de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag, waar ze op microfilm te bekijken zijn. Er is een streekproef opgezet om de bronnen te bestuderen. De jaren 1954, 1960, 1965 en 1975 zijn volledig bestudeerd op welke beelden naar voren kwamen. Verder is er nog vluchtig door andere jaren gescand, om zeker te weten dat het beeld dat hieruit naar voren kwam klopte. Er is één uitzondering op deze benadering, namelijk *De Telegraaf*. Omdat *De Telegraaf* in de periode '54-'75 iedere werkdag en zaterdag werd uitgebracht, was dit teveel informatie om de volledige jaren na te kunnen gaan. Daarom zijn voor *De Telegraaf* de jaren 1954 en 1975 volledig bestudeerd, maar zijn van de jaren '60 en '65 alleen de maanden februari uitvoerig bekeken. De Surinaamse kranten waren makkelijker te analyseren, omdat ze maar een paar keer per week verschenen. De jaren zijn niet willekeurig geselecteerd. In de jaren 1954 en 1975 kwam er een stroomversnelling op gang van de Surinaamse onafhankelijkheid, omdat in '54 het Statuut in werking werd gesteld en in '75 de volledige onafhankelijkheid werd uitgeroepen. Deze jaren geven dus een goed beeld van de berichten in perioden waarin iets opvallends gebeurde. Daarnaast zijn de jaren 1960 en 1965 gekozen om juist te kijken hoe dit was voor jaren waarin er geen ingrijpende gebeurtenissen plaatsvonden.

5 De politieke context van de verhoudingen

5.1 Nederlandse dekolonisatiepolitiek in de twintigste eeuw

In de wetenschappelijke literatuur zijn de verhoudingen tussen Nederland en Suriname vaak omschreven aan de hand van de totstandkoming van de Surinaamse onafhankelijkheid. Over het algemeen hebben deze boeken en artikelen veel met elkaar gemeen, op het perspectief waarin ze het proces naar de onafhankelijkheid plaatsen na. Er bestaat een onderscheid tussen auteurs die het onderwerp als een afgezonderde relatie tussen Nederland en Suriname behandelen en auteurs die het in een groter perspectief plaatsen: een Caraïbisch perspectief, of een globaal perspectief. Deze auteurs zien de ontwikkelingen als een onderdeel van een groter geheel, omdat ze van mening zijn dat de motor achter de ontwikkelingen het dekolonisatieproces van Nederland was, dat grotendeels door Nederland zelf tot stand is gekomen. Het duidelijkste voorbeeld van deze benadering is te vinden in het werk van historicus Gert Oostindie, een expert op het gebied van koloniale en Caraïbische geschiedenis. Dit Caraïbische perspectief van Oostindie komt voort uit de manier waarop Suriname tot de onafhankelijkheid kwam, namelijk door een aantal Rondetafelconferenties. Bij deze conferenties was niet alleen Suriname, maar waren ook Curaçao en de Antillen betrokken.⁵¹ Dit wordt gezien als een teken van een algemeen dekolonisatiebeleid dat Nederland ten aanzien van de westelijk koloniën voerde. In deze paragraaf zal uiteen worden gezet hoe dat dekolonisatiebeleid eruit zag en hoe Oostindie en historica Inge Klinkers tot de conclusie zijn gekomen dat er een gemeenschappelijk Nederlands beleid bestond.

Het gebied waar alles voor de Nederlandse regering om leek te draaien was Nederlands Indië, toen daar de nationalisten in 1945 de onafhankelijkheid verklaarden. Er was een machtsvacuüm ontstaan omdat er nauwelijks een Nederlandse troepenmacht aanwezig was nadat de Japanners verdreven waren. De nationalisten zagen hun kans schoon en verklaarden de onafhankelijkheid. In de daarop volgende periode probeerde de Nederlandse regering met man en macht om op de één of andere manier het gebied toch nog te behouden. In Nederland was de perceptie van de regering wat betreft Indonesië dat de kolonie winstgevend was en dat er historische banden met de regio waren, waardoor de enige optie het behoud was. Dit in tegenstelling tot Suriname. Om Indonesië te behouden, probeerde Nederland de nationalisten te ontmantelen door de levensstandaard van de bevolking te

⁵¹ Inge Klinker, Gert J. Oostindie, *Het Koninkrijk in de Caraïben: een korte geschiedenis van het Nederlandse dekolonisatiebeleid 1940-2000* (Amsterdam 2001) 28.

verhogen en door te wijzen op de historische en culturele band tussen Indonesië en Nederland. Er waren twee belangrijke fondsen die door de Nederlandse regering werden opgericht met dit doel, namelijk een cultureel fonds en een economisch steunfonds. Oostindie en Klinkers noemen twee voorbeelden van Nederlands beleid dat was gericht op het tegenhouden van Indonesisch nationalisme, maar die later met hetzelfde doel ook in Suriname zijn ingezet. Het Surinaamse welvaartsfonds werd in 1947 opgericht met als doel om Suriname economisch te steunen. Dit werd gevolgd door een overkoepelende culturele organisatie die de banden tussen koloniën en moederland zou moeten versterken.⁵² Het belangrijkste hierbij is dat deze organisaties eerst in Indonesië waren opgezet en later pas in Suriname werden ingevoerd, wat het belang van Indonesië voor Nederland aantoont. Toen bleek dat het beleid van Nederland geen of nauwelijks invloed had op Indonesië werden de organisaties pas voor de westelijke koloniën opgericht.⁵³ Veel van het Nederlandse koloniale beleid was dus afgestemd op gebeurtenissen in Indonesië en stond hiermee in een directe relatie.

Historicus Bob More heeft geschreven over de aard van de politieke debatten over het Nederlandse dekolonisatiebeleid. Wat hij hierin ontdekte was dat er nauwelijks aandacht voor het westelijke rijk was, maar dat alle aandacht volledig op Indonesië was gevestigd.⁵⁴ Uit de voorbeelden van Oostindie en Klinkers lijkt dit aannemelijk. Zij richten zich vooral op een Caraïbisch perspectief, maar misschien is het beter om het Nederlandse koloniale beleid als een globaal beleid te zien. Dit komt door de internationale verhoudingen die na de Tweede Wereldoorlog drastisch waren veranderd, waarover in paragraaf twee van dit hoofdstuk is geschreven.

Een ander aspect dat in veel literatuur over de periode naar voren komt is het idee dat Suriname een kostenpost was en nauwelijks economisch gewin opleverde. Waltmans beweert dat al vanaf de beginperiode van Suriname, toen het doel was om zoveel mogelijk winst te maken door middel van plantages, de winsten tegenvielen.⁵⁵ Volgens Waltmans is dit idee bij de Nederlandse regering blijven bestaan; het idee van Suriname als een Nederlandse kostenpost. Dit idee werd nog sterker na de invoering van het Statuut in 1954. De Nederlandse regering had afspraken met Suriname gemaakt dat Suriname wat betreft interne politiek grotendeels zelf keuzes kon maken, maar het gebied moest wel binnen het koninkrijk blijven en kon zelf geen internationaal beleid voeren. Het directe gevolg hiervan was dat

⁵² Klinkers en Oostindie, *Het Koninkrijk*, 58.

⁵³ Hans Ramsoedh, 'Surinaamse sores versus Nederlandse mores. Politieke conflicten in de koloniale tijd', in Peter Meel en Hans Ramsoedh (ed.) *Ik ben een haan met een kroon op mijn hoofd* (Amsterdam 2007) 177.

⁵⁴ Bob More, 'Decolonization by Default: Suriname and the Dutch retreat from Empire', *The Journal of Imperial and Commonwealth History*, vol. 28, no. 3 (2000) pp. 228-250, 233.

⁵⁵ Waltmans, *Suriname*, 106.

Nederland nog steeds verantwoordelijk bleef voor de verdediging van het gebied. Nederland moest ervoor zorgen dat er militairen naar het gebied werden uitgezonden en die kosten waren geheel voor Nederlandse rekening, terwijl hier eigenlijk nauwelijks of geen baten tegenover stonden. Ook de historicus P. Meel is van mening dat het idee van gebrek aan baten bij de Nederlandse regering meespeelde in de besluitvorming rond Suriname. Hij denkt dat toen de gedeeltelijke autonomie van Suriname eindelijk geregeld was in 1954, de Nederlandse regering zo snel mogelijk volledig van het gebied af wilde raken. Als reden hiervoor noemt ook hij de militaire bemoeienis met de regio die de staat handen vol geld kostte.⁵⁶ Hier kwam nog bij dat Nederland in 1969 een opstand van de bevolking van Curaçao die ontstaan was omdat de arbeiders vonden dat hun lonen te laag waren moest onderdrukken. Dit zorgde voor een nog urgenter gevoel om van de westelijke kolonies af te raken.⁵⁷ Hier komt heel duidelijk naar voren dat de ontwikkelingen vanuit een groter perspectief moeten worden gezien dan alleen de verhouding tussen Suriname en Nederland. Indonesië en de andere Nederlandse koloniën in de west speelden een belangrijke rol bij het koloniale beleid van Nederland en de uiteindelijke onafhankelijkheid van Suriname. In de jaren '60 kwam er ook steeds meer naar buiten over wat er in de jaren dat Nederland had geprobeerd om Indonesië met militaire macht terug te winnen was gebeurd. Misstanden van de KNIL kwamen naar buiten, wat volgens Oostindie vooral de linkerkant van de Nederlandse regering ertoe bewoog om het onafhankelijkheidsproces van de koloniën te versnellen. Zulke misstanden wilde de regering in de toekomst kosten wat kost voorkomen.⁵⁸

Het idee van de historicus A.J. Christopher haakt in op de gedachte dat een belangrijke stuwfactor achter de Surinaamse onafhankelijkheid de Nederlandse regering was. Hij stelt namelijk dat in vergelijking met andere landen de onafhankelijkheid in Suriname nauwelijks was ontstaan door nationalisme, zoals gebruikelijk is bij de onafhankelijkheid van andere koloniale gebieden.⁵⁹ Hij ziet vooral Nederland als de belangrijkste katalysator van de onafhankelijkheid. In een vergelijkend onderzoek tussen Suriname en andere koloniën, merkte hij dat het proces van Suriname traag is geweest en vooral vanuit Nederland tot stand is gekomen. Eigenlijk blijkt dit gegeven uit vrijwel alle literatuur die over dit onderwerp geschreven is. Hoe auteurs berichten over de rol van Nederland is wisselend, maar eigenlijk zijn ze het er allemaal over eens dat de Nederlandse regering een belangrijke rol speelde.

⁵⁶ P. Meel, *Tussen Autonomie en Onafhankelijkheid, Nederlands-Surinaamse Betrekkingen 1954-1961* (Leiden 1999) 25.

⁵⁷ Rosemarijn Hoefte, 'Thrust Together: The Netherlands Relationship with Its Caribbean Partners', *Journal of Interamerican Studies and World Affairs*, Vol. 38, No. 4 (1996) pp. 35-54, 36.

⁵⁸ Klinkers en Oostindie, *Het Koninkrijk*, 91.

⁵⁹ A.J. Christopher, 'Decolonisation without independence', *GeoJournal*, vol 56, no 5 (2002) pp. 213-224, 213.

5.2 Surinaams nationalisme en de verhouding met Nederland

Het beeld tot nu toe is dat Nederland Indonesië veel belangrijker vond dan Suriname, nauwelijks economische baat zag bij het behouden van de westelijke koloniën en dat het land afwilde van militaire betrokkenheid bij de regio. Wanneer alleen dit wordt meegewogen, ontbreekt een deel van het totaalbeeld. Er was namelijk weldegelijk nationalisme in Suriname en er bestonden bewegingen die al vroeg voor de onafhankelijkheid waren. De grootste beweging was het in de inleiding genoemde Wie Eegie Sanie, die vooral een beweging was van de stadscreolen. Het grote probleem van de Surinaamse nationalistische bewegingen was dat ze naar etniciteit waren opgesplitst, zodat ze de weg naar zelfstandigheid allen op een andere manier voor zich zagen. Het beeld dat de nationalisten van Nederland hadden was negatief: het idee was dat Nederland een onderdrukker was en dat zelfs werd geprobeerd om de creoolse volkstaal Sranan uit te bannen om nationalisme tegen te houden. Het probleem is dat dit slechts de creolen aanging, terwijl bijvoorbeeld de hindoes een andere taal en een andere etniciteit vormden. Ook onderling was er veel onenigheid over hoe het land bestuurd moest worden. De hindoes waren bijvoorbeeld bang dat wanneer er zelfstandigheid voor Suriname kwam, de creolen de macht zouden hebben en de beste economische posities zouden innemen.⁶⁰ Dit zorgde er ook voor dat de hindoes in 1975 hebben geprobeerd om de onafhankelijkheid zoveel mogelijk uit te stellen, of misschien zelfs tegen te houden: ze waren bang dat de creolen teveel macht naar zich toe zouden trekken zonder Nederlandse bemoeienis. Vooral Bob Moore maakt zich sterk voor deze benadering. Hij ziet een direct verband tussen de samenstelling van de Surinaamse bevolking en de moeizame weg naar onafhankelijkheid.⁶¹

Wat duidelijk meespeelde bij deze vorming van nationalistische bewegingen waren zowel de Nederlandse nederlaag in de Tweede Wereldoorlog, als de internationale politieke toestand die het nationalisme ten goede kwam. Nederland werd voor lange tijd door de Surinamers een onaantastbaar land geacht. Toen bleek dat de Duitsers in 1940 het Nederlandse leger gemakkelijk overrompelden en het land innamen wankelde dat beeld. Blijkbaar was het zo sterk geachte Nederland toch niet zo machtig als lange tijd gedacht werd.⁶² Naast dit gegeven, zorgde de Tweede Wereldoorlog ook voor een nieuwe situatie op

⁶⁰ Nausha Boedhoe, 'Nationalisme en etniciteit in een gesegmenteerde samenleving', in Glenn Willemsen (ed.) *Suriname, de schele onafhankelijkheid* (Utrecht 1983) 136-137.

⁶¹ More, 'Decolonization by Default', 233.

⁶² Esther Captain en Guno Jones, *Oorlogserfgoed overzee. De erfenis van de Tweede Wereldoorlog in Aruba, Curacao, Indonesië en Suriname* (Amsterdam 2010) 256.

het gebied van de internationale politiek. De Verenigde Staten waren in 1945 samen met de Sovjet-Unie de grote winnende partij en na '45 waren ze op militair en economisch vlak de sterkste macht van de wereld geworden, terwijl vóór die tijd de Europese machten de boventoon hadden gevoerd. De Verenigde Staten waren principieel tegen het bezit van koloniën en wilden dat alle Europese machten afstand van hun koloniale bezit zouden doen. Deze Amerikaanse doelen werden vooral uiteengezet in de Atlantic Charter van 1941, waarin werd bepaald dat het streven moest zijn om alle bezette landen van hun bezetters te bevrijden, dit was dus inclusief de koloniën. Dit gedachtegoed was ook bekend onder de Surinaamse bevolking, omdat vrijwillige Surinaamse soldaten tijdens Tweede Wereldoorlog voor de geallieerden hadden gevochten. Zodoende waren ze in contact gekomen met de Amerikaanse principes. Dit gedachtegoed brachten ze mee terug naar Suriname toen de oorlog afgelopen was en dit heeft tot meer nationalistische gevoelens geleid.⁶³ Het antikoloniale beleid van de Amerikanen had niet alleen invloed op de nationalistische bewegingen in de koloniën, maar ook op het Nederlandse beleid. De Nederlanders begrepen na de Tweede Wereldoorlog dat de Amerikanen wilden dat ze afzagen van hun kolonies en dit had invloed op de Nederlandse houding. Met name de Marshallhulp was een stuwende factor om Nederland ertoe te bewegen het beleid aan te passen, omdat de hulp kon worden stopgezet indien er niet aan de voorwaarden van de Verenigde Staten werd voldaan. De nieuwe verhoudingen hebben meegespeeld in de relaties tussen Nederland en Suriname die toen ontstaan zijn. Nederland probeerde in 1942 een handreiking naar Suriname te doen door een toekomst te beloven waarin de landen als gelijkwaardig binnen het koninkrijk zouden bestaan. In principe vormde dit de basis voor het Statuut dat later zou komen.⁶⁴

Er bestond Surinaams nationalisme, dat werd beïnvloed door de Tweede Wereldoorlog en de Amerikaanse politiek. Alleen kon dit nauwelijks van de grond komen, omdat de onderlinge verhoudingen van de verschillende nationalistische bewegingen zo slecht waren, dat de hindoos zelfs probeerden om de onafhankelijkheid uit te stellen uit angst voor de creolen. Dit betekent dat Nederland een belangrijke rol heeft gespeeld bij de onafhankelijkheid: de interne partijen in Suriname konden het niet eens worden, dus is het zelfs met het in acht nemen van het bestaan van nationalisme in Suriname aannemelijk dat de onafhankelijkheid grotendeels door Nederland is doorgedrukt. De vraag blijft dan nog steeds waarom Nederland zolang heeft gearzeld met het verlenen van de onafhankelijkheid van Suriname. Uit de vorige paragraaf bleek dat in de Nederlandse politiek eigenlijk het idee

⁶³ Captain en Jones, *Oorlogserfgoed*, 259.

⁶⁴ Meel, *Tussen autonomie en onafhankelijkheid*, 31.

bestond dat Suriname een gebied was dat weinig nut voor Nederland had. De jurist Fernandes Mendes heeft een verklaring die waarschijnlijk lijkt. Hij stelt dat koloniën door de Europese machten als een prestigeproject werden gezien. Koloniën werden volgens hem aangehouden om de macht van het moederland aan te tonen.⁶⁵ Deze verklaring lijkt in dit verband de meest waarschijnlijke, want verder zijn er weinig mogelijke redenen voor het behoud van Suriname aan Nederlandse zijde te bekennen.

⁶⁵ H.K. Fernandes, *Onafhankelijkheid en parlementair stelsel in Suriname* (Zwolle 1991) 48.

6. Wederzijdse berichtgeving: interesse en desinteresse

6.1 *Panorama* en Suriname

Tot vlak voor de volledige onafhankelijkheid van Suriname is er nauwelijks berichtgeving in *Panorama* over Suriname te vinden. In 1954 is er over het gehele jaar slechts één artikel in het maandblad verschenen dat over Suriname gaat en deze relatie is indirect. Het is een artikel over de jazzmuzikant Max Woiski, waarin zijn levensverhaal chronologisch wordt beschreven.⁶⁶ Hoewel er weldegelijk uitspraken in het artikel voorkomen die iets betekenen voor het beeld dat werd weergegeven van Suriname, is vooral de stilte rond het gebied opvallend. In 1955 is er geen enkel artikel geschreven dat verband had met Suriname. In de jaren 1960 en 1965 bleek hetzelfde te gelden. Eigenlijk begint de aandacht voor het gebied pas te komen op het moment dat de West voor Nederland al een verloren zaak was: het eerste moment waarop er in *Panorama* daadwerkelijk aandacht aan Suriname wordt besteed is pas in het jaar 1972, waarin verschillende reportages over het gebied en de volkeren die erin leven in *Panorama* verschenen. Er verscheen bijvoorbeeld een reportagereeks over Suriname, waarin een groep verslaggevers op bezoek ging bij de verschillende bevolkingsgroepen die in Suriname leven, waarover verspreid over de maanden september, oktober en november verslag werd gedaan.⁶⁷

Er lijkt in *Panorama* een stilte rond Suriname te bestaan, die lang lijkt aan te houden. Vooral in de jaren vanaf '54 tot en met ongeveer 1960 ligt de aandacht van *Panorama* wat betreft buitenlandreportages vooral op Australië en Nieuw-Zeeland. Hoewel deze jaren niet volledig door me bekeken zijn, heb ik ze wel op relevante artikelen gescand. Er bestond in deze periode veel migratie naar deze gebieden, wat de belangstelling kan verklaren. Blijkbaar waren de redactie en het lezerspubliek van *Panorama* in deze tijd eerder geïnteresseerd in de gebieden waar familieleden, kennissen of medelanders naartoe vertrokken dan in Suriname. In eerste instantie lijkt het erop dat dit gebrek aan bronmateriaal gedurende deze jaren schadelijk is voor een onderzoek naar de beeldvorming die in Nederland bestond in Suriname, maar wanneer de andere twee voor dit onderzoek gebruikte Nederlandse tijdschriften worden vergeleken met *Panorama*, ontstaat er een voor dit onderzoek bruikbaar beeld.

⁶⁶ *Panorama* van 20 maart 1954, artikel 'Met een tientje van de loopplank'.

⁶⁷ *Panorama*, edities van september, oktober en november van het jaar 1972.

6.2 Suriname in *De Telegraaf*

De bevindingen in *De Telegraaf* zijn overeenkomstig met die van *Panorama*. Ook bij *de Telegraaf* is er een zeer gebrekkige berichtgeving over Suriname tot ongeveer hetzelfde jaartal als waar de aandacht voor het gebied bij *Panorama* groter werd: 1973. In *De Telegraaf* stonden in het jaar 1954 slechts zes berichten over Suriname en deze gingen over de invoering van het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden, waardoor de berichten eigenlijk ook direct over Nederland gingen.⁶⁸ Hierdoor wordt het nog moeilijker om vast te stellen of deze berichten wel geschreven waren uit interesse voor Suriname, of uit interesse in de Nederlandse internationale politiek. Eén van de berichten gaat over de grondwetwijzigingen die bij de totstandkoming van het Statuut werden doorgevoerd.⁶⁹ Het verbazingwekkende aan dit stuk is dat er nauwelijks over Suriname zelf of over Surinaamse besluitvorming wordt bericht, maar dat het alleen gaat over het eventuele schrappen van de erfelijkheid van het Nederlandse koningschap in de grondwet. De aandacht ligt bij dit stuk eigenlijk alleen bij de Nederlandse kant en de koloniale gebieden worden buiten beschouwing gelaten. Een ander relevant artikel uit 1954 gaat over natievorming in de Nederlandse koloniën. Het is een overzicht van een debat over wanneer en hoe een volk een eigen natie moet vormen. De strekking is dat een volk het zelfbeschikkingsrecht heeft om een eigen natie te vormen, maar dat dit in gebieden als Suriname vrijwel onmogelijk is omdat er zoveel verschillende bevolkingsgroepen leven.⁷⁰ De auteur van dit stuk ziet het Statuut daarom als een goed compromis om zowel vrijheid van volkeren als het voortbestaan van het koninkrijk te garanderen.⁷¹ Wederom gaat dit stuk dus eigenlijk eerder over hoe Nederland met koloniën om moet gaan, dan dat er oog is voor de besluitvorming en meningen vanuit de koloniale gebieden zelf. Dit is de tendens van alle stukken die in *De Telegraaf* verschenen rond de invoering van het Statuut. Dit is ook de periode waarin het meeste over Suriname werd geschreven. Het gaat vooral om debatten die speelden bij de totstandkoming van het Statuut en feitelijke berichtgeving over de vooruitgang bij de daaraan voorafgaande Rondetafelconferenties.

De maanden februari en mei van 1960 en 1965 bevatten slechts een paar berichten over Suriname. De meeste hiervan gaan over sportprestaties. Er lijkt nauwelijks politieke of culturele interesse in Suriname te bestaan bij de redactie van *De Telegraaf*. Er komt pas weer

⁶⁸ *De Telegraaf* van 5 juni 1954, pagina 5.

⁶⁹ *De Telegraaf* van 22 mei 1954, pagina 5.

⁷⁰ *De Telegraaf* van 5 Juni 1954, pagina 5.

⁷¹ Idem, pagina 6.

een echte ervaring in de berichtgeving over Suriname in 1975, voor en na de totstandkoming van de volledige onafhankelijkheid van het land. Deze berichten gaan ook daadwerkelijk over politieke ontwikkelingen en over de besluitvorming van Suriname zelf. Een duidelijk voorbeeld hiervan is een artikel uit de krant van 18 november 1975, waarin bericht wordt gedaan van een interview met de voormalige Surinaamse minister Jeanfils Polanen, die besloten heeft om in Nederland te blijven en die in het artikel zijn zorgen uitspreekt over de ontwikkelingen in Suriname.⁷² Centraal staat dat de onafhankelijkheid die binnenkort tot stand zou moeten komen volgens Polanen te vroeg komt, omdat de voorbereidingen nog niet voltooid zijn. Hoewel hieruit blijkt dat er opeens interesse in Suriname bestaat bij *De Telegraaf*, is het bericht nog steeds niet volledig gericht op de ontwikkelingen in Suriname. Het artikel is ook een kritiek op Joop Den Uyl, die 25 november als uiterste datum van de Surinaamse onafhankelijkheid had geopperd. Omdat *De Telegraaf* een rechtse krant is, kan het artikel daarom ook worden geïnterpreteerd als een manier om Den Uyl af te schilderen als incompetente (linkse) leider. Hoewel het motief van *De Telegraaf* om dit artikel te plaatsen lastig te achterhalen is, betekent de publicatie wel dat er interesse voor Suriname bestond.

Het meest opmerkelijke aan berichtgeving van *De Telegraaf* over de koloniën is dat de aandacht vrijwel uitsluitend gevestigd was op een kolonie die in al sinds 1947 eigenlijk verloren was, namelijk Indonesië. In het jaar 1954 stonden ongeveer tien artikelen in *De Telegraaf* die over Suriname gingen en zelfs deze artikelen gingen vaak over Nederlands beleid in plaats van de toestanden in het gebied zelf, net als het eerdere voorbeeld hiervan. Indonesië speelde bij *De Telegraaf* een belangrijke rol in de internationale berichtgeving. In het jaar 1954 werden er ongeveer tien artikelen gepubliceerd die aan Suriname gerelateerd waren, tegenover meer dan vijftig artikelen over Indonesië in alleen al april, mei en juni van 1954.⁷³ Hoewel dit grote cijfermatige verschil al veelzeggend is, zijn de artikelen die over Indonesië geschreven zijn ook inhoudelijk van een andere aard dan de artikelen over Suriname. De artikelen gaan niet altijd persé over Nederlands beleid, maar ook over gebeurtenissen in Indonesië. Hoewel de berichten vaak over onderwerpen gaan die ook voor Nederland van belang zijn, is er in deze artikelen wel sprake van een oprechte aandacht voor Indonesische besluitvorming. Een voorbeeld hiervan is een artikel uit 1954 waarin wordt bericht over de invoering van een wetswijziging in Indonesië die ervoor kon zorgen dat vreemdelingen in Indonesië gevangen konden worden gezet wanneer ze zich niet strikt hielden aan Indonesische regels. Hoewel dit bericht in *De Telegraaf* over Nederlanders gaat

⁷² *De Telegraaf* van 18 november 1975, pagina 4.

⁷³ *De Telegraaf* van de maanden april, mei en juni van 1954.

(twintig Nederlanders waren als gevolg van deze wet gevangen gezet) ligt de aandacht vooral bij de manier waarop de Indonesische regering het land bestuurt en niet op hoe Nederland zich tegenover Indonesië opstelt. Het grootste deel van het artikel gaat namelijk over hoe president Soekarno de wet ingevoerd kreeg.⁷⁴ Hoewel de situatie van Indonesië anders was dan die van Suriname, omdat Indonesië op dat moment onafhankelijk was, is dit toch een merkwaardig verschil in de berichtgeving. De aandacht van deze krant was dus duidelijk op andere gebieden gericht dan Suriname. Hoewel Indonesië verloren was, waren de publicaties nog steeds erg gericht op dit gebied, terwijl er over Suriname nauwelijks geschreven werd op de belangrijke momenten rond de totstandkoming van het Statuut en de volledige onafhankelijkheid na.

6.3. Suriname in *De Groene Amsterdammer*

De berichtgeving over Suriname in *de Groene Amsterdammer* heeft een overeenkomstig patroon met *Panorama* en *De Telegraaf*. De berichten zijn sterk geclusterd rond de jaren 1954 en 1975. In de jaren 1960 en 1965 is geen enkel relevant artikel over Suriname gevonden. De clusters van 1954 en 1975 zijn onevenredig. In 1954 zijn er vier artikelen verschenen over Suriname die allemaal over de invoering van het Statuut gingen, terwijl in het jaar 1975 alleen al 11 artikelen over Suriname zijn verschenen. Van deze artikelen waren er twee overzichtsartikelen die de geschiedenis van Suriname behandelden. Het langste artikel besloeg maar liefst vier volledige pagina's, compleet gewijd aan Suriname.⁷⁵

Een belangrijke tegenstelling met bijvoorbeeld *De Telegraaf* is dat dit soort artikelen blijf geven van een interesse in wat er intern in Suriname gebeurt en in de Surinaamse cultuur. Dit specifieke artikel behandelt namelijk een grote hoeveelheid onderwerpen, waarvan de voornaamste het slavernijverleden, persvrijheid in Suriname, de economische opbouw van Suriname en de interne Surinaamse politiek zijn. Zelfs de raciale tegenstellingen in de bevolkingsopbouw komen in het artikel aan bod. Waar *De Telegraaf* vaak stukken bevat die over het Nederlandse beleid in Suriname gaan, bevat *De Groene* ook voorbeelden van stukken die op betrokkenheid duiden. In een editie uit april 1975 staat er in *De Groene* een kort artikel over de bauxietproductie in Suriname. Dit is een voorbeeld van een artikel dat geschreven is vanuit een soort Surinaams perspectief, omdat dit artikel daadwerkelijk

⁷⁴ *De Telegraaf* van 9 januari 1954, pagina 1.

⁷⁵ Dit is een artikel uit *De Groene*, uitgegeven op 5 november 1975, beginnende op pagina 9.

informeert over iets dat intern in Suriname aan de hand is. Het artikel heeft zelfs een humanitaire aard. Er wordt bericht over de bauxietproductie die in Suriname aan het teruglopen is, terwijl bauxiet het voornaamste exportproduct is. Hierdoor worden 400 Surinaamse arbeiders ontslagen en zouden de belastinginkomsten van de Surinaamse staat teruglopen, omdat bauxiet als groot exportproduct veel belastinggeld opleverde.⁷⁶

Hoewel er een aantal duidelijke voorbeelden van betrokkenheid voor handen zijn, neemt dit niet weg dat in de periode vóór 1975 nauwelijks of geen artikelen over Suriname zijn verschenen. Zelfs in het jaar 1954 is de opbrengst sober: slechts twee artikelen gingen over Suriname en ook deze artikelen gingen, vergelijkbaar met die in *De Telegraaf*, alleen over de invoering van het Statuut. De kern van één van deze artikelen is dat Nederland te soeverein wil zijn in gebieden waar het eigenlijk niet thuis hoort: Suriname, Indonesië en andere koloniën of voormalige koloniën. Er wordt gesteld dat het Nederlandse beleid dat zogenaamd uitgaat van het verlenen van financiële steun aan armere landen, dit beleid alleen als middel gebruikt voor het doel om de soevereiniteit over gebieden te bevestigen.⁷⁷ Wederom is de inhoud van dit artikel vergelijkbaar met artikelen uit *De Telegraaf* van deze periode: beide bladen lijken over Suriname te berichten, terwijl ze in feite berichten over Nederlands beleid wat betreft Suriname, zonder dat er aandacht voor de Surinaamse kant van het verhaal is. Inhoudelijk is er natuurlijk een duidelijk verschil. In de artikelen van *De Telegraaf* is de mening die wordt gepresenteerd over het algemeen dat Nederland het goed doet, terwijl *De Groene* een duidelijk kritische houding aanneemt ten aanzien van het gevoerde Nederlandse beleid, zoals ook uit dit artikel blijkt.

Het eerder genoemde verslag over Suriname in 1975 kan eigenlijk als een bewijs dienen dat er een grote stilte rond Suriname heeft bestaan. Het verslag is uitvoerig en beslaat vrijwel alle aspecten van de Surinaamse maatschappij. Het idee achter de redenering dat dit stilte aanwijst, is dat het blijkt bij de redactie van *De Groene* noodzakelijk werd geacht om een dergelijk artikel te publiceren. Blijkbaar werd gedacht dat het publiek niet genoeg kennis bezat over Suriname, of dat het publiek door de onafhankelijkheid interesse had gekregen in de regio. Als er vaak over Suriname geschreven was, zou een uitvoerig informatief artikel waarschijnlijk niet zijn gepubliceerd. Tot slot is er nog een overeenkomst met *De Telegraaf*: er is een veelvuldigheid aan berichtgeving in *De Groene* te vinden over Indonesië. In januari en februari zijn er meer dan tien artikelen gepubliceerd die over Indonesië gingen.

⁷⁶ *De Groene Amsterdammer*, 29 april 1975, pagina 7.

⁷⁷ Idem, pagina 7.

6.4 Surinaamse kranten *De West* en *Suriname: Koloniaal Nieuws- en Advertentieblad*: geobsedeerd door Nederland

Bij de bewering van Michiel van Kempen dat de *West* een liberaal dagblad van de gegoede burgerij was dat relatief Nederlandsgezind is moet een kanttekening worden geplaatst.⁷⁸ In *De West* zijn veel artikelen te vinden die kritisch over Nederland zijn of zelfs antikoloniaal te noemen zijn. Een voorbeeld van zo'n artikel heeft de titel 'Het land van de Hutspot' en komt uit 1954. Deze titel alleen al verraadt de kritische aard van het artikel, omdat het woord hutspot in de titel niet op het gerecht hutspot slaat, maar op de vermeende bestuurlijke chaos die de verslaggever in Nederland aantrof. Het artikel gaat over de Nederlandse betrokkenheid bij de NAVO en de discussie of Nederland als klein land bij een groot orgaan als de NAVO wel baat had.⁷⁹ De verslaggever bericht van een grote Nederlandse commissie die hierover een oordeel moest vellen en die bestond uit een vertegenwoordiging van zowel de politieke rechtervleugel als de linkervleugel. Daarom ook de term: hutspot. Volgens de verslaggever waren er bij de commissie zoveel verschillende mensen betrokken dat het onmogelijk was om een goed besluit te vormen. Het uiteindelijke besluit was dat lidmaatschap van de NAVO voor Nederland wenselijk was, maar dat het slechts een voorlopig oordeel was. Van die nuance moest de verslaggever van het artikel niets weten: hij stelt dat nuance altijd goed is, maar dat de commissie in de knoop lijkt te zitten.⁸⁰ De strekking van het artikel is dus eigenlijk dat de manier waarop Nederland besluiten nam, door vooral veel te onderhandelen, een omslachtige manier van politiek bedrijven is.

In hetzelfde artikel zit ook iets wat een andere stelling van Van Kempen ondersteunt: vooral de linkerkant van de politiek krijgt de schuld van deze Nederlandse besluiteloosheid, omdat de auteur vindt dat de linkervleugel de naïeve gedachte aanhangt dat een aanval van de Sovjet-Unie onmogelijk is. De auteur van het artikel is zelf een duidelijke voorstander van lidmaatschap van de NAVO en denkt dat de linkervleugel van de politiek lidmaatschap probeert tegen te houden.⁸¹ Zodoende is het artikel zowel een aanval op de besluiteloosheid en nuance van Nederland, als gericht tegen de linkse politiek. Dit bevestigt de stelling van Van Kempen dat *De West* vooral een krant voor de conservatieve, rechtse burgerij is. Een vergelijkbaar voorbeeld van een anti-Nederlandse houding is een artikel, ook uit het jaar

⁷⁸Van Kempen, *Een Geschiedenis*, 126.

⁷⁹*De West*, 24 november 1954, pagina 12.

⁸⁰Idem.

⁸¹*De West*, 24 november 1954, pagina 12.

1954, dat 'Nederland op zijn smalst' heet. Het heeft eigenlijk precies dezelfde strekking als het artikel 'Het land van de Hutspot'. Het stuk gaat over het Nederlandse debat over de ethervrijheid. De auteur van het artikel beweert dat zowel de voorstanders als de tegenstanders van de wet elkaar inpeperen met mooie woorden, maar dat het uiteindelijk allemaal maar om één ding draait: beide kanten willen winst maken.⁸² Dit artikel biedt wederom een kritische blik op de vermeende besluiteloosheid die in Nederland bestaat door het voeren van eindeloze discussies.

In *De West* kan letterlijk iedere dag berichtgeving over Nederland worden gevonden, maar de aard van de berichtgeving is erg wisselend. Zoals net is gebleken, zijn sommige artikelen erg kritisch en geven andere artikelen blijk van een vorm van opkijken naar Nederland als een superieur moederland. Dit laatste is terug te vinden in sommige artikelen die het beste triviaal te noemen zijn. In een kort stuk uit het jaar 1960 wordt bericht over een Nederlandse groep padvindsters die een jubileumkamp organiseren in Paramaribo. Het gaat hier om 25 padvindsters die richting Suriname gaan.⁸³ Hoewel het over weinig mensen gaat en in eerste instantie niet nieuwswaardig lijkt, staat het bericht toch in *De West*. Dit geeft blijk van hoe belangrijk Nederland werd gevonden, omdat iets dat oninteressant lijkt, toch is gepubliceerd. Het enige wat hierbij in acht moet worden genomen is dat zoals Van Kempen stelt, de redactie van *De West* nauw samenwerkte met Nederlandse redacties, wat in dit geval een verklaring kan zijn voor het verschijnen van dit artikel (omdat het allicht door Nederlanders is aangeleverd). Hier kan tegenin worden gebracht dat de redactie in Suriname wel zelf de keuze heeft gehad om gebruik te maken van het artikel en feit blijft dat de lezers van *De West* deze informatie over Nederland voorgeschoteld kregen.

Eerder in de thesis zijn de categorieën die volgens Sens in de Surinaamse pers te vinden zijn al kort uiteengezet. De drie verschillende typen die ze onderscheidt zijn neutrale tijdschriften, moederland gezinde tijdschriften en antikoloniale tijdschriften.⁸⁴ Zoals uit de artikelen in *De West* blijkt is de berichtgeving over Nederland erg tegenstrijdig. Aan de ene kant zijn er stukken te vinden die kritisch over Nederland zijn, maar aan de andere kant zijn er ook veel artikelen te vinden die positief over Nederland zijn. Het probleem is dat *De West* niet goed in een categorie van Sens in te delen valt, omdat alles er gedeeltelijk in zit: soms is de berichtgeving neutraal, soms nationalistisch of anti-Nederlands. Dit maakt de verdeling van Sens in ieder geval voor deze krant nauwelijks bruikbaar, maar het vormt ook een bewijs van

⁸² *De West*, 6 oktober 1954, pagina 6.

⁸³ *De West*, 9 juli 1960.

⁸⁴ Sens, 'Tijdschriften van onder de Kankrantri', 92

iets wat al eerder in de thesis gesteld is, namelijk dat het enorm moeilijk is om Surinaamse kranten aan een duidelijke groep te koppelen en op deze manier een idee te krijgen van wat hun beeld was van Nederland. Wat wél vaststaat, is dat er enorm veel aandacht voor Nederland was. Ook dit zegt al veel: het betekent namelijk dat Nederland erg belangrijk werd geacht.

Suriname is in veel opzichten vergelijkbaar met *De West*. De berichtgeving is een afwisseling van feitelijke berichten over inlandse gebeurtenissen, grote buitenlandse gebeurtenissen en opinieartikelen. Wat Breeveld beweert, dat *Suriname* minder aandacht besteedt aan politiek, lijkt te kloppen.⁸⁵ Er staan in de krant minder artikelen over gebeurtenissen in de Surinaamse politiek dan in bijvoorbeeld *de West*. Ook lijkt *Suriname* zich meer te richten op het buitenland dan *De West* doet. Waar *De West* vol staat met artikelen over de Surinaamse politiek en ontwikkelingen in Nederland, is dit bij *Suriname* minder frequent. Ongeveer een kwart van de berichten zijn aan Nederland gewijd, terwijl dit bij *De West* misschien wel de helft is. Het meest opmerkelijke artikel dat in de geanalyseerde jaren zat, verscheen in *Suriname* op 17 juni 1954. Het is een opiniestuk waarin dieper wordt ingegaan op de Nederlandse berichtgeving over de Ronde Tafelconferentie van eerder dat jaar. Volgens de maker, waarvan ik vermoed dat het de eerder genoemde Wijngaarde is, ontbreekt er een Nederlandse interesse voor de conferenties. In het artikel staat dat de Nederlandse pers de binnenlandse gebeurtenissen veel belangrijker vond dan wat er zich afspeelde rond Suriname.⁸⁶ De journalist heeft een onderzoek gedaan naar Nederlandse publicaties over de conferentie en hij kwam tot de conclusie dat alleen *Elsevier* een serieus bericht had geplaatst over de conferentie, in tegenstelling tot *De Groene Amsterdammer* en *Vrij Nederland*, die helemaal geen melding hebben gemaakt van de ontwikkeling. Hij ziet een mogelijk weinig weten over de West onder de journalisten van deze bladen als een verklaring voor het ontbreken van berichten.⁸⁷ Dit stuk ondersteunt de eerdere ontdekking dat er maar weinig bericht werd gedaan over Suriname in Nederland. Blijkbaar bestond dit bewustzijn bij een aantal mensen, maar helaas heb ik in de onderzochte jaren geen andere aanwijzingen van deze gedachte gezien dan dit artikel.

⁸⁵ Breeveld, 'Van propaganda-instrument', 134

⁸⁶ *Suriname: Koloniaal Nieuws- en Advertentieblad*, 17 juni 1954, pagina 1

⁸⁷ *Suriname*, 17 juni 1954, pagina 4.

6.5 De stilte in de tijdschriften vergeleken met de politieke context van de periode

Er vallen veel overeenkomsten te ontdekken in de stilte die naar voren is gekomen over de Nederlandse berichtgeving over Suriname en de politieke context. De belangrijkste overeenkomst tussen de twee heeft een nauw verband met een andere (voormalige) kolonie: Indonesië. In *De Telegraaf* stonden in 1954 slechts zes berichten over Suriname, terwijl er over Indonesië in twee maanden tijd al meer dan vijftig artikelen waren gepubliceerd. Deze aandacht voor Indonesië is in grote mate overeenkomstig met *De Groene Amsterdammer*, waar net als *De Telegraaf* veel meer aandacht was voor Indonesië dan de koloniën die Nederland nog wel had. De enige uitzondering hierop is *Panorama*, waar de aandacht vooral lag bij Australië en Nieuw-Zeeland wat betreft de internationale berichtgeving en waarin de koloniën überhaupt nauwelijks aan bod kwamen. Zoals uit de politieke context is gebleken, werd Indonesië als belangrijk gezien door de Nederlandse regering door zowel het idee dat het gebied in tegenstelling tot Suriname winstgevend was en door een diep bewustzijn van een historische verbintenis aan elkaar. Er is sprake van een soort Nederlandse obsessie met Indonesië, die eigenlijk past ophoudt aan het einde van de jaren zestig. In de jaren zestig ben ik tijdens het analyseren van het bronmateriaal duidelijk op minder artikelen gestuit dan de voorgaande jaren. Er bestaat een aantoonbare overeenkomst tussen de berichtgeving en de Nederlandse politiek, omdat in de jaren waarin Indonesië hoog op de agenda stond bij de regering, de hoeveelheid artikelen over Indonesië gigantisch was. In het geval van Suriname is het door een aantal redenen lastiger om te stellen dat er een direct verband tussen politiek en media bestond. Wat bleek uit de politieke context is dat Nederland gelijdelijk een bereidheid ontwikkelde om Suriname los te laten, maar het probleem is dat niet duidelijk is hoe belangrijk dit streven voor Nederland was. In de berichtgeving is er in ieder geval niets of nauwelijks iets over vermeld, wat het lastig maakt om een verband te trekken in de latere periodes toen Indonesië allang als verloren werd beschouwd. Oftewel, hoewel uit de secundaire literatuur naar voren komt dat de Surinaamse onafhankelijkheid een belangrijk thema werd in de politiek, kwam dit in de media pas erg laat naar voren. De echte clusters van berichtgeving over Suriname kwamen pas op gang in 1975, terwijl de in de secundaire literatuur belangrijk geachte rondetafelconferenties die als route naar de onafhankelijkheid worden gezien toen al waren gevoerd.

In de eerdere periode, tot ongeveer 1960, valt wel iets te zeggen over dit verband. Dit hangt namelijk samen met de politieke ontwikkelingen in Indonesië. Zoals eerder beschreven blijkt dat veel aspecten van de Nederlandse koloniale politiek werden aangepast aan de ontwikkelingen in Indonesië. Dit beleid werd vervolgens in Suriname en de andere koloniën

in de west ook ingevoerd, zonder oog te hebben voor de verschillende omstandigheden tussen de koloniën daar en Indonesië. Dit is een indicatie van een onverschilligheid naar de regio die ook terugkomt in de artikelen in de tijdschriften in de vorm van een grote stilte. Een regio die jarenlang nauwelijks aandacht had gekregen, kwam opeens toen het "eigenlijk al te laat was" in de belangstelling te staan bij de Nederlandse pers. Er zit nog een andere indicatie in de context die wijst op een reden waarom de belangstelling van Nederland zo gering was. Zoals eerder vermeld, was de indruk van de Nederlandse regering dat de winstgevendheid van Suriname in eerste instantie te verwaarlozen was. Later, toen het Statuut al bestond, werd er zelfs verondersteld dat het gebied een kostenpost voor Nederland was omdat er voor de defensie betaald moest worden. Dit is een mogelijke oorzaak van de algehele desinteresse: er kon geen winst worden gemaakt in het gebied, of de regering en waarschijnlijk ook het publiek hadden in ieder geval dit idee, dus deed de regio er niet zo toe. Dit in scherp contrast met Indonesië, dat juist gezien werd als een gebied dat zo belangrijk was het spreekwoord "Indië verloren, rampspoed geboren" is ontstaan.

Aan de Surinaamse kant is het lastiger om een sluitend oordeel te vellen. De bronnen die in de thesis gebruikt zijn hebben grote beperkingen, omdat ze door taal en etniciteit tot een groep in de samenleving behoren. Wel zit het nationalistische gevoel dat in de periode van het Statuut onder veel Surinamers bestond duidelijk in de artikelen. Veel artikelen zijn kritisch over Nederland, maar ze worden afgewisseld met neutrale en positieve artikelen. Er is in de krant een vreemde omgang met Nederland. Aan de ene kant wordt Nederland als een voorbeeld gesteld en aan de andere kant als een voorbeeld van hoe het niet moet. Het lijkt erop dat de omgang met Nederland moeizaam was. Aan de ene kant was het moederland duidelijk aanwezig in Suriname en aan de andere kant waren er de nationalistische stemmen. In de krant hebben beide kanten een stem gekregen. Wat in ieder geval vast staat is dat Nederland als erg belangrijk werd gezien, of dit nu negatief of positief was. Er bestond een discours dat bijna als obsessief te betitelen is. Dit staat in een scherp contrast met de stilte aan de Nederlandse kant: interesse werd tegemoetgekomen met desinteresse in Nederlandse tijdschriften.

7. De ander in Nederland

7.1 *Panorama* en de ander

In *Panorama* loopt wat als zij en als wij wordt beschouwt vaak kriskras door elkaar. Afhankelijk van de context van het moment, worden steeds andere groepen als een wij en als zij beschouwd in de teksten. Dit is ook logisch, omdat de meeste artikelen over Suriname die in *Panorama* staan rechtstreekse verslagen zijn van een verslaggever ter plekke. Mensen veranderen altijd hun identificaties met groepen afhankelijk van wie ze tegenover zich hebben: identiteit is een relatief begrip. Een uitmuntend voorbeeld waarin allerlei wisselingen van wij en zij voorkomen is een artikel uit november 1973 en is getiteld 'Een Partijtje Dakplaten voor de Bosnegers'. In de titel wordt al meteen een groep onderscheiden: de bosnegers. Verderop bericht de verslaggever van een rit die hij door Paramaribo maakte met een taxi, waarvan de bestuurder een hindoe is.⁸⁸ Dit onderscheid is eigenlijk al opmerkelijk wanneer dit wordt vergeleken met de politieke context: het Nederlandse beleid in Indonesië werd ook rechtstreeks ingevoerd in Suriname, zonder enig oog te hebben voor verschillen tussen de Indonesische en Surinaamse bevolking, laat staan dat het beleid blijk gaf van een begrip dat de Surinaamse bevolking uit veel verschillende etnische groepen bestaat. Verderop in het artikel volgt een benoeming van andere groepen. Er wordt verslag gedaan van de slechte onderlinge verhoudingen tussen de creolen en de hindoes, die zich vooral achter gesloten deuren uiten. De groepen spreken onderling slecht over elkaar, maar als ze elkaar in een café tegenkomen, dan drinken ze rustig een biertje met elkaar alsof er niets aan de hand is. Hier noemt de verslaggever de term "Surinamers" in plaats van de hindoes en creolen in afzonderlijke groepen in te delen. Eigenlijk is dit logisch. Hij kijkt in dit geval zelf als buitenstaander naar een groep mensen die op dat moment samen iets aan het doen zijn, waardoor de bekeken groep automatisch bij elkaar gaat horen. Misschien is dit zelfs wel typerend voor de Surinaamse samenleving. Achter gesloten deuren zijn er veel onderling verschillende groepen, maar op straat leeft men samen als een gemeenschappelijke groep. Eigenlijk heeft de verslaggever de verhoudingen aardig goed opgepikt in dit stuk.

Verder wordt er in het artikel diep ingegaan op een mogelijk omkopingsschandaal bij de Surinaamse verkiezingen en hoe de creolen en hindoes elkaar verantwoordelijk houden voor alles wat er mis is met het land.⁸⁹ Er wordt een contrast geschetst tussen normaal (wij in Nederland) en hoe alles in Suriname verloopt. Naast dit verschil merkt de auteur van het

⁸⁸ 'Partijtje Dakplaten voor de bosnegers' in *Panorama*, november 1973.

⁸⁹ 'Partijtje dakplaten voor bosnegers', *Panorama* november 1973.

artikel ook op dat hoewel hij zich vijf minuten van een oerwoud bevindt, hij om zich heen warenhuizen ziet met sinterklaas aanbiedingen.⁹⁰ Een duidelijk voorbeeld van het weergeven van iets dat anders is, maar op hetzelfde moment ook als hetzelfde wordt gezien (als Nederland).

Het artikel 'Geen dichte deur voor rijksgenoten' bevat een interview dat is afgenomen met Jeanfils Polanen, voormalige Surinaamse minister, over discriminatie van Surinamers in Nederland. Het artikel keert zich sterk tegen discriminatie en zowel de interviewer als de geïnterviewde lijken te proberen om discriminatie aan de kaak te stellen, maar uiteindelijk zit er tussen de regels door een manier waarop de Nederlandse verslaggever de Surinamers wegzet als typisch anders. In het stuk staat een vraag aan Polanen met betrekking op zijn schooltijd in Nederland. De interviewer wil weten of er in het geval van de aanwezigheid van veel Surinaamse jongeren op een school geen verzet zou komen van de Nederlandse scholieren, omdat ze volgens de interviewer letterlijk vreemd en zo duidelijk anders zijn.⁹¹ Hoewel op deze manier aan de ene kant het onderwerp racisme wordt behandeld, krijgt de Panoramalezer toch een beeld voorgeschoteld van de Surinamers als definitief anders dan de Nederlanders zelf. Misschien zit hier ook een kern van waarheid in, maar de implicatie van het artikel is dat het mogelijk is dat de Surinamers zo anders waren, dat dit mogelijk verzet tot gevolg kan hebben.

Het scheppen van een contrast tussen Nederlanders en Surinamers zit in veel artikelen in *Panorama* verpakt met aan de andere kant ook het benadrukken van dingen die in Suriname hetzelfde zijn als in Nederland. Het eerste voorbeeld hiervan kwam al eerder aan bod in het artikel 'Dakplaten voor de Bosnegers', maar er zijn meer voorbeelden. In een reisverslag door Suriname dat gepubliceerd is in 1972 worden deze aspecten sterk benadrukt. Het artikel opent al met een combinatie van het scheppen van contrast met het benadrukken van overeenkomst. Er wordt verteld over hoe raar de belevenis is om te weten meer dan zeventuizend kilometer van huis te zijn terwijl er palmen te zien, maar dezelfde avond nog erwtensoep te eten.⁹² De aandacht ligt bij het verslag net als in het 'dakplaten' artikel vooral bij het weergeven van chaotische aspecten van het leven in Suriname. In het artikel staat een stuk over een aantal overnachtingen bij een kamp van bosnegers en de ander (de bosneger) wordt omschreven als onbetrouwbaar in de liefde en als gelovend in geesten, terwijl ze zich christelijk noemen. De aandacht ligt hierbij op het kriskras door elkaar gaan van religieuze

⁹⁰ 'Partijtje dakplaten voor bosnegers', *Panorama* november 1973.

⁹¹ 'Geen dichte deur voor rijksgenoten'. *Panorama* 2 februari 1973.

⁹² 'Korjaaltocht naar het paradijs', *Panorama* september 1972, pagina 39.

gebruiken van het christendom met heidense angst voor bijvoorbeeld een riviergeest. Dat geloof komt in het stuk naar voren als vreemd en dom. Er wordt uitvoerig bericht over hoe een stamlid niet durfde te vissen op een bepaalde plek, omdat hij bang was dat een geest hem kon zien, terwijl geesten beter met rust konden worden gelaten, zodat je geen (negatieve) aandacht van ze kreeg. Ook is het uitspreken van de namen van de geesten uit den bozen: je zou maar een geest wakker maken door zijn naam te noemen.⁹³ Deze beschrijving van een chaotische levenshouding komt terug in religie, de manier van leven en huwelijksgewoonten, maar ook op een onverwachtse manier. Er wordt in het artikel geschreven over de eerste nacht dat er bij de bosnegers geslapen werd en om elf uur 's avonds hoorde de verslaggever hanen kraaien. Hij schreef dit in het artikel ongeveer als volgt op: de dorpshanen houden zich niet aan een vertrouwd schema, maar laten zich om elf uur luidkeels horen.⁹⁴ Of dit bedoeld of onbedoeld op deze manier is opgeschreven, is onduidelijk. Wat wel uit dit stuk kan worden opgemaakt is dat de functie ervan het benadrukken van de chaos lijkt te zijn. Zelfs de hanen in dit dorp zijn "anders" en houden zich niet aan een vast kraaischema.

In het artikel blijkt ook respect voor de ander. Er wordt niet alleen een duidelijk contrast geschept tussen de Nederlander en de inheemse bevolking, maar er wordt een duidelijk onderscheid gemaakt tussen de verschillende inheemse bevolkingsgroepen. Uiteindelijk gaat de verslaggever namelijk na een bezoek aan de bosnegers ook nog langs een groep Wayana-indianen. Waar de bosnegers bijvoorbeeld als losbandig met vrouwen worden gezien, worden de indianen omschreven als monogaam. Er is ook blijk van respect voor de ontwikkeling van de indianen vergeleken met de bosnegers. De verslaggever vindt de jachtmanieren van de indianen indrukwekkend, omdat ze zelf vergif kunnen mengen dat ze op hun pijlen doen en waardoor een getroffen dier vrijwel direct verlamd raakt.⁹⁵ Ook wat betreft de jachtmethoden komt er een duidelijk contrast met de bosnegers naar voren: volgens de verslaggever jagen de indianen alleen totdat ze voldoende voedsel hebben, terwijl de bosnegers gewoon blijven jagen, ook al hebben ze genoeg. De indianen worden ook weergegeven als een soort serene bevolking: wat er ook gebeurt, ze laten volgens de verslaggever niets ervan zien in hun gezichtsuitdrukking. Het lijkt erop dat de auteur van het artikel meer respect had voor de indianen dan de bosnegers en het hele tweede stuk, wat een verslag is van een bezoek bij de indianen, wordt in contrast geplaatst met wat hij bij de bosnegers was tegengekomen. De auteur maakt een duidelijk onderscheid tussen twee

⁹³ 'Korjaaltocht naar het paradijs', *Panorama* september 1972, pagina 41.

⁹⁴ Idem, pagina 41.

⁹⁵ 'De dansers van de tapanahoni' *Panorama* november 1972, pagina 28.

groepen en dat beeld krijgen de lezers van *Panorama* ook van Suriname.

In *Panorama* komen twee dingen steeds terug. Aan de ene kant is er de weergave van Suriname als chaos. Dat komt terug in het politieke gebied en bij hoe er over het algemeen in geleefd wordt. Dit contrast van de ander met Nederland wordt op veel punten afgezwakt met het noemen van dingen die hetzelfde zijn, zoals sinterklaas aanbiedingen, het christen zijn of zelfs het lezen van het blad *Panorama* door Surinaamse indianen. Er is daarentegen ook veel aandacht voor het onderscheid tussen de verschillende bevolkingsgroepen die in Suriname leven, zodat de Nederlandse Panoramalezer een beeld krijgt van een chaotische samenleving die ook dingen gemeen heeft met Nederland en waarin veel verschillende bevolkingsgroepen leven. In *Panorama* worden overeenkomsten tussen verschillende bevolkingsgroepen en verschillen tegen elkaar afgewogen. De eigenschap die voortdurend naar voren komt als passend bij Suriname is die van chaos.

7.2 De ander in *De Telegraaf*

Toen in 1975 de onafhankelijkheid van Suriname dichterbij kwam, was er het probleem van de Surinamers in Nederland: wat zou er met ze gebeuren? Zouden ze terugkeren naar Suriname, of zouden ze in Nederland blijven wonen? Er waren veel Surinamers, vooral van de hindoe etniciteit, die op het laatste moment probeerden om in Nederland te raken. Dit uit de hiervoor genoemde angst dat de creolen de samenleving zouden beheersen en er geen ruimte voor hen zou zijn. In 1975 staat deze problematiek centraal in *De Telegraaf* en de krant lijkt vooral het standpunt in te nemen dat Surinamers ongewenst zijn. Dit valt af te leiden uit een groot aantal artikelen: van de elf artikelen die in 1975 over Suriname verschenen, gaan er negen over de Surinaamse exodus naar Nederland, of wat er met de in Nederland al wonende Surinamers moet gebeuren. In een artikel uit 29 november 1975 wordt beschreven wat de situatie in Nederland zal worden door de Surinaamse uittocht naar Nederland. In dit artikel stelt een geïnterviewde Surinamer dat de relatie tussen Nederlanders en Surinamers slecht is omdat ze elkaar het leven zuur maken. Hiermee wijst hij voornamelijk op discriminatie. De schrijver van het artikel stelt vast dat de man "alleen maar de feiten weergeeft".⁹⁶ Met de toekomstige Surinaamse intocht in Nederland wordt in de krant voorspeld dat er ware getto's zullen komen in bijvoorbeeld Rotterdam en dat wat aan Surinamers binnenkomt alleen het tuig zou zijn dat in eigen land geen baan kan vinden en geen kansen heeft. De ander wordt

⁹⁶ *De Telegraaf*, 29 november 1975, pagina 18.

vooral weergegeven als een liefst tijdelijke bewoner, die zal terugkeren (of waar in ieder geval van wordt verwacht dat hij terug zal keren) zodra Suriname onafhankelijk is geworden. De aanduiding van de Surinamer als "gast" wijst hierop, terwijl de Surinamers eigenlijk net als de Nederlanders gewoon onderdanen zijn van het Koninkrijk.⁹⁷ Een geïnterviewde Surinamer wordt bijna een halve krantpagina aan het woord wordt gelaten over hoe Surinamers niet kunnen wennen aan de stiptheid van de Nederlanders en dat bijstand van Nederland ervoor zorgt dat veel Surinamers mislukken. Hij vertelt dat hij toen hij in Nederland kwam en nog werk had minder geld ontving dan toen hij zijn baan verloor en was aangewezen op de bijstand van de staat.⁹⁸ De mensen die aan het woord worden gelaten, lijken zelf een negatief beeld van de Surinamer als een slechte ander te willen presenteren. Het is onvoorstelbaar dat alle Surinamers er op deze manier over dachten, maar alleen die negatieve kant van de ander wordt belicht en het belangrijkste hieraan is dat het als het ware in het stuk tot uiting komt als uitspraken van iemand die onderdeel is van "de ander". Dit is waarschijnlijk een bewuste keuze geweest. *De Telegraaf* zal hebben gezocht naar mensen die zelf hun visie op de Surinamer en de Nederlandse welvaaraat zouden bevestigen, zodat de eigenschappen van de Surinamer aan bod komen: een gast die niet welkom is en die profiteert van de bijstand.

In dezelfde krant staat ook een artikel dat sterk samenhangt met het vorige beschreven artikel. Het gaat over het beleid van Nederland van de Surinaamse terugkeer naar de West wanneer het gebied zelfstandig wordt. Suriname wordt hierin als een soort beloofd land voor Surinamers weergegeven, waarin genoeg woningen en banen zullen zijn voor de terugkerende Surinamers. Er wordt bericht over een plan om zoveel mogelijk Surinamers terug te laten keren en ze eenmaal terug een goede toekomst te bieden, maar hoewel het artikel uitstaalt: Surinamers, keer alsjeblieft terug! staan er ook negatieve eigenschappen van Suriname in het artikel, die in contrast staan met de positieve eigenschappen van een goede toekomst. Suriname wordt weergegeven als "tropenland" (dus totaal anders dan Nederland) en verderop als een "slaperig landje onder de tropenzon".⁹⁹ Hoewel tropenland niet persé negatief is, is "slaperig landje onder de tropenzon" dat waarschijnlijk wel. Hoewel het artikel een positieve strekking lijkt te hebben, zitten er ook negatieve aspecten door het artikel heen gewezen. Surinamers worden zelfs nog verder gecontrasteerd met de Nederlanders: een verklaring die wordt gegeven voor de mogelijk terugkeer is dat Surinamers in Nederland niet succesvol zijn, omdat ze de taal niet spreken, anders denken, een andere cultuur hebben en daardoor niet in

⁹⁷ *De Telegraaf*, 29 november 1975, pagina 19.

⁹⁸ Idem, pagina 19.

⁹⁹ Idem, pagina 18: artikel aan de onderkant.

Nederland kunnen functioneren.¹⁰⁰ Bij elkaar betekent dit eigenlijk: jullie horen hier niet te zijn en moeten teruggaan.

Een ander aspect dat voortdurend in de artikelen in *De Telegraaf* terugkeert is het benadrukken van chaos, iets dat overeenkomt met de weegave van Suriname in *Panorama*. In een artikel uit 1975 over de uittocht van Surinamers naar Nederland, is het hoofdthema de chaotische situatie die in Suriname bestaat en ervoor gezorgd heeft dat de uittocht tot stand is gekomen. De economische malaise die als een belangrijke factor wordt gezien bij het besluiten om te migreren wordt grotendeels toegeschreven aan de Surinaamse staat. Het tragische levensverhaal van een hindoe wordt gebruikt om dit kracht bij te zetten. De man werkte voor het Nederlandse leger en ging vervolgens bij het Surinaamse leger in dienst. Hier verdiende hij veel minder dan in Nederlandse dienst en kon er nauwelijks van rondkomen. Een ander aspect dat in het verhaal genoemd wordt, is de angst van de hindoe voor het ontstaan van rassenrellen in Suriname, waardoor hij zich gedwongen voelt om te vluchten.¹⁰¹ Als afsluiter wordt de piloot van een vliegtuig van één van de laatste migratievluchten naar Nederland aan het woord gelaten. Hij zegt dat hij blij is dat de vluchten stoppen, omdat hij het beu is om te zien hoe de meest schrijnende gevallen worden overgezet naar Nederland.¹⁰²

7.3 De Groene Amsterdammer en de ander

Waar in *De Telegraaf* nauwelijks wordt ingegaan op een schuldvraag, of de schuld van de situatie in Suriname bij het land zelf wordt gelegd, stelt *De Groene* zich vooral anti-Nederlands op. Er wordt een duidelijk onderscheid gemaakt tussen Nederland en Suriname, maar de schrijvers van de artikelen in het blad lijken zich minder met Nederland te identificeren. Het centrale thema in het grootste deel van de artikelen is de betalingen aan Suriname die het land voor de ontwikkeling van de economie van Nederland krijgt en hoe dit geld besteed zal worden. De socioloog Jan Breman is door *De Groene* geïnterviewd over de Nederlandse hulp aan Suriname. Het interview is erg kritisch over zowel Nederland als Suriname bij de onderhandelingen. Breman stelt dat Suriname en Nederland het over de betalingen niet eens kunnen worden, omdat ze beiden rapporten over de toekomstige investeringen van Suriname op een voor hen zo gunstig mogelijke manier interpreteren. Nederland probeert het rapport te gebruiken om zo weinig mogelijk te hoeven betalen, terwijl

¹⁰⁰ *De Telegraaf*, 29 november 1975 pagina 18: artikel aan de onderkant.

¹⁰¹ *De Telegraaf*, 25 november 1975, pagina 2.

¹⁰² Idem, pagina 3.

Suriname wijst op de prachtige plannen die het heeft en hierdoor om meer financiële middelen probeert te vragen.¹⁰³ Volgens Breman zijn de plannen verkeerd, omdat ze zich vooral richten op het ontwikkelen van bosbouw met kostbare machines, terwijl de bevolking nauwelijks profiteert door een gebrek aan investeringen in de kleinere bedrijven. De kritiek op de Nederlandse regering is op alle partijen gericht: ook de linkse PvdA krijgt kritiek, omdat de partij volgens Breman net als de rest van de regering om pragmatische redenen zo snel en goedkoop mogelijk van Suriname af wil.¹⁰⁴ Een ander kritiekpunt is dat de Surinaamse staat niet naar behoren zou werken. Breman stelt dat dit komt omdat het bestuur te gecentraliseerd is terwijl er al jaren gepleit is voor decentralisatie om de afgelegen gebieden beter bij het bestuur te betrekken.¹⁰⁵ Dit is weer een verwijzing naar chaos die er in de tekst zit. Net als *Panorama* en *De Telegraaf* komt het idee van het niet functioneren van Suriname naar voren. Er bestaat een chaos in de regering, omdat er onduidelijkheid over de bestedingen van het geld bestaat. Het verschil is dat Breman duidelijk Nederland verantwoordelijk stelt voor de bestuurlijke chaos. Omdat Suriname op het moment van het schrijven van het artikel nog onder Nederlands gezag stond, ziet hij dit foute beleid van centralisatie als een gevolg van Nederlandse besluiten. Hoewel er chaos bestaat, komt dit in zijn verhaal door Nederland.

Een artikel dat perfect bij dit beeld aansluit is genaamd 'Hoe komen we goedkoop van Suriname af?'. De rol van Nederland in Suriname wordt erin gehekeld. De schuld van alle malaise van Suriname wordt bij de Nederlanders gelegd: het kolonialisme wordt als een directe oorzaak gezien van de armoede. Er wordt verteld over de valse start die Suriname als onafhankelijke staat zal maken door de situatie waarin het land terecht is gekomen door Nederland. Economische onzelfstandigheid door het afhankelijk zijn van Nederland, etnische tegenstellingen en armoede worden allemaal aan Nederland toegeschreven.¹⁰⁶ Centraal in het artikel staan de Nederlandse onderhandelingen met Suriname over de ontwikkelingshulp die zal worden verleend en de auteur vindt dat er veel te weinig wordt gegeven, ondanks dat Nederland grotendeels verantwoordelijk is voor de huidige situatie. Hij vindt het wel een goede ontwikkeling dat de regeringen zich eindelijk bewust gaan worden van het gebrek aan ontwikkelingen van de normale Surinaamse bevolking, maar stelt dat dit teveel wordt geplaatst in de laatste twintig jaar, terwijl dit proces volgens hem veel langer aan de gang was. Hij plaatst dit beginpunt bij 1667, toen Nederland de kolonie in handen kreeg en stelt dat de bevolking er veel meer aan zou hebben als de fouten werden toegegeven en Suriname meer

¹⁰³ *De Groene Amsterdammer*, 11 juni 1975, pagina 3.

¹⁰⁴ *Idem*, pagina 3.

¹⁰⁵ *Idem*, 3.

¹⁰⁶ *De Groene Amsterdammer*, 12 maart 1975, pagina 4.

werd betaald om goed te maken wat Nederland al zoveel eeuwen fout had gedaan.¹⁰⁷

In een ander artikel uit 2 juli 1975 wordt gepleit voor het zo snel mogelijk breken van de koloniale band met Suriname, omdat een koloniale band als immoreel wordt gezien. Hier wordt de "wij" (Nederland) wederom als de grote boosdoener gezien. Het idee is dat Nederland voortdurend met het beleid schade in Suriname aanricht en dat dit zo snel mogelijk moet stoppen.¹⁰⁸ Er zou 250 miljoen gulden vrijkomen, zodat Suriname een eigen leger kon opzetten. Maar aangezien de kans op een serieus conflict volgens de auteur volledig denkbeeldig is, zou het grootste risico van deze investering zijn dat dit leger zou worden ingezet tegen de eigen bevolking.¹⁰⁹ Het lijkt erop dat de auteur van het artikel de Surinaamse staat zo chaotisch vindt, dat hij denkt dat een leger fout zou worden ingezet. Een artikel over racisme uit *De Groene* van 17 september 1975 sluit waarschijnlijk onbewust aan op de typering van Suriname als een chaos. Er wordt vermeld dat racisme in Nederland bestaat en dat het waarschijnlijk door de Surinaamse migratiestroom naar Nederland alleen maar erger zal gaan worden. Grote gemeentes worden in het artikel gehekel, omdat ze zouden weigeren om Surinamers die de oversteek maken op te vangen, terwijl de kleinere plattelandsgemeentes die veel meer impact zouden ondervinden van het opvangen van Surinamers zich veel ruimhartiger opstelden en ze wel wilden verwelkomen.¹¹⁰ De belangrijkste uitspraak in het artikel is dat het in Paramaribo eigenlijk maar een raar zootje is, waar het maar de vraag is of men zich er wel aan democratische spelregels houdt.¹¹¹ Hoewel *De Groene* zich vaak tegen Nederland keert en voortdurend de houding van Nederland naar Suriname op de korrel neemt, wordt Suriname wel afgebeeld als een chaotisch land.

Het meest opmerkelijke artikel over Suriname in *De Groene* is van 15 oktober 1975 en het is een opiniestuk over de berichtgeving rond Suriname. Bijzonder aan het artikel is dat het eigenlijk weergeeft wat er in berichtgeving in deze thesis is ontdekt, dat in de Nederlandse pers Suriname vaak chaotisch als eigenschap heeft. In het artikel wordt gereageerd op de manier waarop Nederlandse journalisten over Suriname schrijven. Er wordt gesteld, dat zelfs de bladen die als links bekend staan (*Vrij Nederland*, *De Volkskrant*) bezorgde berichten publiceren over Suriname en dat raciale verdeeldheid in Suriname voortdurend in de beeldvorming wordt benadrukt. Er wordt geschreven over geruchten van een creoolse samenzwering tegen de rest van de bevolking en over mogelijke ontvoeringen van

¹⁰⁷ *De Groene Amsterdammer*, 12 maart 1975, pagina 4.

¹⁰⁸ *De Groene Amsterdammer*, 2 juli 1975, pagina 2.

¹⁰⁹ *Idem*, pagina 2,

¹¹⁰ *De Groene Amsterdammer*, 17 september 1975, pagina 16.

¹¹¹ *Idem*, pagina 16.

statenleden.¹¹² Letterlijk stelt de schrijver van het artikel het volgende: "Het effect van deze berichtgeving is het scheppen van een beeld van Suriname als een volkomen teugelloze Latijns-Amerikaanse door en door racistische gangster-staat".¹¹³ Vooral het woord teugelloos komt in de buurt van de stelling dat de Nederlandse media Suriname vooral weergeven als een chaos. Het cynische aan deze bewering is dat deze eigenschap ook gedeeltelijk in de artikelen naar voren komt die gepubliceerd zijn door *De Groene*. Toegegeven, het is minder sterk aanwezig dan in *De Telegraaf* of *Panorama*, maar het is er wel. In ieder geval lijkt *De Groene* zich redelijk bewust te zijn van deze manier van berichtgeving. Nóg cynischer is dat een voorbeeld van de chaos in het artikel zelf zit. De auteur stelt dat wanneer er in Suriname op dat moment verkiezingen zouden worden gehouden, deze het karakter zouden hebben van een stemming over de onafhankelijkheid, omdat de grootste partij van de creolen vóór is en een deel van de oppositie (vooral de hindoes) tegen is.¹¹⁴ Deze stelling getuigt van weinig geloof in de werking van de Surinaamse staat.

7.4 Een discours van chaos

In de Nederlandse tijdschriften en krant kom het de eigenschap van Suriname als chaotisch voortdurend terug. Op verschillende manieren wordt Suriname zo weergegeven; soms gebeurt dit subtiel en soms duidelijk. In *Panorama* komt de chaos naar boven bij de omschrijvingen van het Surinaamse politieke systeem en bij bezoeken aan verschillende stammen. In zowel *De Telegraaf* als *De Groene* komt het tot uiting in de manier waarop de Surinaamse samenleving zowel politiek als economisch wordt omschreven. Door het terugkeren van deze weergave als chaotisch, kan dit discours worden aangeduid als een chaosdiscours dat in de Nederlandse media heerst. Het grote verschil tussen *De Groene* en *De Telegraaf* is dat in *De Telegraaf* geen schuldvraag over de situatie van Suriname wordt gesteld, of de schuld bij Suriname zelf ligt, terwijl in *De Groene* de schuld van de politieke en economische chaos compleet bij Nederland wordt gelegd. Bij *De Groene* wordt Suriname net als bij de andere bladen als totaal anders omschreven, maar er wordt ook een contrast weergegeven tussen *De Groene* en de Nederlandse regering. Er wordt geschreven over het Nederlandse beleid waar de auteurs van de artikelen het niet mee eens zijn. In *Panorama* en *De Telegraaf* is dit niet het geval: daar is de "wij" duidelijk Nederland, wat in contrast wordt gesteld met het "zij";

¹¹² *De Groene Amsterdammer*, 15 oktober 1975, pagina 2.

¹¹³ Idem, pagina 2.

¹¹⁴ Idem, pagina 2.

Suriname. Er zijn voorbeelden waarin de contrast wordt afgezwakt, zoals de weergave van herkenbare dingen in Suriname die worden geïdentificeerd met Nederland (wij), maar over het algemeen wordt Suriname als totaal anders omschreven en toch vooral op een negatieve manier: dat chaosdiscours.

Het probleem met het Nederlandse chaosdiscours is dat het onduidelijk is of Suriname bewust of onbewust zo wordt neergezet. De mogelijkheid bestaat dat wat er in Suriname gebeurde voor de Nederlanders gewoonweg een chaos wás, zonder dat er bij de journalisten een kwade intentie was om het land expres op een negatieve manier weer te geven. Waarschijnlijk waren Nederlanders gewend aan een gestructureerde staat, met duidelijke regels en economische voorspoed. Hierdoor wordt het eigenlijk logisch dat hetgeen dat zo totaal anders is in de beeldvorming naar boven komt. Ongeacht of Suriname bedoeld of onbedoeld werd weergegeven als chaotisch, feit blijft dat dit discours zo duidelijk naar voren komt in de hier bestudeerde tijdschriften en krant. Hierdoor was het beeld dat de lezers uit deze bladen kregen, dat van Suriname als een chaotisch land.

8 De ander in Suriname

8.1 *De West* en de weergave van Nederland

Een artikel over de totstandkoming van het Statuut uit 1954 in *De West* bevat een beschrijving dat het Statuut een duidelijk voorstel was. Nederland wordt in hetzelfde artikel ook weergegeven als een goed land, omdat de nadruk ligt op het woord "vrijwillig".¹¹⁵ De aanvaarding van Het Statuut was voor alle landen die erbij betrokken was een vrijwillige keuze; het goede Nederland laat ieder de keuze zelf maken. De ander (Nederland) wordt constant weergegeven als goed en als katalysator van goede onderlinge verhoudingen in Het Koninkrijk. Het doel achter het Statuut zou volgens *De West* zijn om de samenwerking te bevorderen en er zou zelfs buiten dit verband ruimte zijn om met elkaar samen te werken. Ook in veel andere artikelen komt die samenwerking en de rol hierin van Nederland sterk naar voren. Op 4 januari 1955 verscheen een artikel waarin werd bericht over een onderzoek van een wetenschapper naar samenwerkingsverbanden met onderontwikkelde landen, in dit geval Birma. De wetenschapper, Hewitt, werd tijdens zijn bezoeken aan de Nederlandse rijksdelen door Nederlanders begeleid en die werden als prima deskundig getypeerd door de krant. Hoop wordt uitgesproken dat er door Hewitt en de Nederlanders ook dergelijk ontwikkelingswerk voor Suriname zal worden gedaan. De nadruk ligt op de vele artikelen die de onderzoeksgroep waar Hewitt en de Nederlanders deel van uitmaken al heeft gepubliceerd over Suriname en een grote hoeveelheid lezingen die er al over Suriname zijn gehouden.¹¹⁶ *De West* lijkt hiermee te willen benadrukken dat Suriname er voor Hewitt en de Nederlanders toe doet, omdat ze het land als onderzoeksthema gebruiken.

Een artikel uit *De West* van 5 december 1965 sluit aan bij de hoop dat Hewitt en de Nederlanders iets voor Suriname kunnen betekenen. Nederlandse hulp is altijd welkom en zou nooit moeten worden afgeslagen, is de voornaamste gedachte.¹¹⁷ Er wordt gepleit voor het behouden van sterke economische banden met Nederland en als voorbeeld wordt Indonesië gesteld, dat na de onafhankelijkheid die economische banden verbrak. Dit zou volgens het artikel voor beide landen negatief hebben uitgepakt, wat ze later beiden inzagen, waarna de banden weer hersteld werden. Het artikel geeft Nederland weer als een noodzakelijke factor in de Surinaamse samenleving, maar misschien wel als een noodzakelijk kwaad. De auteur keert

¹¹⁵ *De West*, 3 juli 1954, pagina 4.

¹¹⁶ *Idem*, pagina 3.

¹¹⁷ *De West*, 5 december 1965, pagina 5.

zich namelijk tegen mensen in de regering die sentimentele argumenten gebruiken om steun van Nederland te rechtvaardigen. Volgens de auteur ligt de zaak veel eenvoudiger: er bestaat een economische noodzaak voor het onderhouden van een goede relatie met Nederland, net zoals die noodzaak voor Indonesië bestond.¹¹⁸ Nederland wordt in het artikel als in ieder geval als economisch superieur aan Suriname weergegeven. Er wordt ingegaan op een Surinaams Statenlid, dat verontwaardigd gereageerd had toen in Nederland geschreven werd dat er nauwelijks Nederlandse belangen waren bij het onderhouden van een goede relatie met Suriname. De schrijver van het artikel stelt echter dat dit waarschijnlijk een pijnlijke waarheid was en dat de waarheid soms hard is.¹¹⁹ De ander wordt de eigenschappen gegeven van zowel van levensbelang zijnde, als in ieder geval in economisch opzicht superieur.

Het vreemde aan *De West* is dat de eigenschappen van Nederland als belangrijk, goed en in veel opzichten superieur ook worden afgewisseld met negatieve berichtgeving. Er staat bijvoorbeeld een opiniestuk in *De West* van 2 juli 1964 waarin Nederland wordt getypeerd als een onderdrukkend en oneerlijk land. De strekking van het verhaal is dat Surinamers in Nederland een slechte economische positie hebben, omdat ze alleen kans maken om banen te krijgen die de eigen bevolking zelf niet wil vervullen. Een ander kritiekpunt is dat Surinamers in Nederland slechts geduld worden, maar nooit echt geaccepteerd zijn in de samenleving. Suriname (wij) wordt gezien als een land dat nog steeds in onvrijheid bestaat en volkomen afhankelijk is van Nederland en dat Surinamers in mentale slavernij leven door de voortdurende Nederlandse invloeden, terwijl Suriname een vrij land zou moeten zijn.¹²⁰

Er is in *De West* een groot probleem met de weergave van Nederland: aan de ene kant wordt Nederland als vooral economisch superieur weergegeven, terwijl tegelijkertijd ook veel kritiek op Nederland wordt geuit. Nederland als onderdrukker, Nederland als economische noodzaak en Nederland als georganiseerd en vakkundig. Allerlei verschillende eigenschappen van de ander wisselen zich voortdurend af. De enige conclusie die hieruit te trekken valt, is dat de houding van *De West* naar Nederland onduidelijk is: aan de ene kant is de houding nationalistisch, aan de andere kant wordt er gewezen op de noodzakelijke banden met Nederland.

¹¹⁸ *De West*, 5 december 1965, pagina 5.

¹¹⁹ *Idem*, pagina 6.

¹²⁰ *De West*, 2 juli 1964 pagina 2.

8.2 *Suriname: Koloniaal Nieuws- en Advertentieblad en Nederland*

Een artikel uit 13 augustus 1965 van *Suriname* geeft weer hoe Nederland volgens de auteur vooruitloopt op de eenentwintigste eeuw. In het artikel wordt verteld over de nieuwbouw in de steden, die als modern wordt beschreven. Zelfs de provinciesteden waren bezig met het opzetten van nieuwbouwprojecten, zoals moderne schouwburgen. Hierdoor werden oude gebouwen overal in Nederland afgewisseld met moderne nieuwbouw.¹²¹ De nieuwe gebouwen worden als spectaculair beschreven en de manier waarop de projecten tot stand kwamen als een typisch voorbeeld van hoe het er in Nederland aan toe gaat. De rijksoverheid, provinciale overheid en de gemeenten werken bij de nieuwbouw goed samen om tot de beste resultaten te komen.¹²²

Niet alle ontwikkelingen worden in het artikel als positief gezien. Er wordt gewezen op de problemen die het uitbreiden van de steden met zich meebrengt. De problemen van een toename van autoverkeer, het verwaarlozen van de natuur en het ontstaan van een verveelde welvaartsjeugd worden als een probleem omschreven. Ook het onderlinge streven naar status tussen gemeenten komt aan bod. Volgens de schrijver van het artikel is een grote stimulans voor gemeenten om nieuwe projecten te beginnen het willen aftroeven van andere omringende gemeenten. Een deel van deze negatieve eigenschappen wordt later in het stuk weer afgezwakt. Want hoewel de kans dat de natuur een ondergeschoven kindje raakt bestaat, wordt alles vooraf goed besproken door alle belanghebbende partijen bij de projecten, zodat uiteindelijk aan vrijwel alles wordt gedacht.¹²³

Tussen de regels door zitten veel eigenschappen van Nederland in de tekst verweven. Aan de ene kant is er het moderne Nederland dat op zijn tijd vooruit loopt en mooi gebouwen neerzet, terwijl hier aan de andere kant de negatieve gevolgen tegenover staan. De kans dat natuur wordt verwaarloosd en dat er meer verveelde jeugd komt zijn negatieve kanten aan het verhaal. Dit terwijl de negatieve aspecten eigenlijk niet goed worden uitgelegd: ze worden genoemd, maar eigenlijk niet onderbouwd met feiten. Die onderbouwing van het verhaal begint eigenlijk pas bij de afzwakking van de negatieve gevolgen, omdat de schrijver stelt dat er een goede overlegcultuur bestaat, waardoor alles uiteindelijk wel goed zal komen. De eigenschappen die in deze tekst worden benadrukt zijn Nederland als een modern land, waarin goed overleg tussen de verschillende overheidsniveaus bestaat, maar waar voortdurend verwaarlozing van de natuur en delen van de bevolking op de loer ligt. Dit verwijst naar een

¹²¹ *Suriname: Koloniaal Nieuws- en Advertentieblad*, 13 augustus 1965, pagina 3.

¹²² *Suriname*, 13 augustus 1965, pagina 3.

¹²³ *Idem*, 3.

discours van structuur. Er is voortdurend overleg en uiteindelijk komen de belangengroepen wel tot een consensus.

In een ander artikel uit 1954 wordt Nederland op verschillende manieren weergegeven. Het artikel is een samenvatting van de gebeurtenissen van de Ronde Tafelconferentie van 1954. De conferentie wordt een historisch succes genoemd en Nederland wordt omschreven als een land dat de koloniale periode achter zich probeert te laten. Er wordt vermeld dat Nederland economische steun aan Suriname zal geven waar mogelijk is en dat de samenwerking tussen de landen moet blijven bestaan.¹²⁴ Nederland zal zich in het vervolg nauwelijks meer met Suriname bemoeien en de auteur van het artikel stelt dit op prijs. Hij plaatst bij deze bewering wel een kanttekening. Suriname moet uitkijken en de banden met Nederland niet te nauw laten blijven, omdat hoe dan ook voorkomen moet worden dat Nederland weer kolonialistische neigingen zou krijgen.¹²⁵ In dit stuk is er sprake van een vertwijfelde houding tegenover Nederland, die ook vaak in *De West* terug te vinden is. Nederland is goed, omdat de kolonialistische situatie ten einde wordt gebracht. De goede eigenschap wordt zelfs nog meer benadrukt door te wijzen op de prachtige zaal waar de RTC-besprekingen hebben plaatsgevonden. Nederland wordt in dit artikel ook afgebeeld als een gevaarlijk land. Nederland is in het stuk een soort koloniaal beest dat tot rust is gekomen, maar dat beest zou zeker in de toekomst niet opnieuw ontwaakt moet worden. De eigenschappen van Nederland zijn zowel die van goede staat die vrijheid nastreeft, als een gevaarlijke staat met de potentie om weer een onderdrukker te worden.

In een artikel uit 18 juni 1965 wordt gesproken over de afkomst van de aanstaande echtgenoot van prinses Beatrix, Claus von Amsberg. Het artikel gaat over de verschillende reacties die in de Nederlandse media bestonden op de aanstaande verloving. Een aantal bladen hadden verslag gedaan van het vermeende de jaren die Von Amsberg in het Duitse leger had gediend. Het grootste deel van de bladen had zich echter tegen dit soort artikelen gekeerd en ervoor gepleit dat iemands nationaliteit niet uitmaakte. Volgens het artikel in *Suriname* had Beatrix voor haar hart gekozen, door niet op afkomst te letten en zich gewoon met Von Amsberg te verloven.¹²⁶ De belangrijkste eigenschap van Nederland die hier naar voren komt, is die van Nederland als een land dat makkelijk omgaat met mensen van een andere afkomst. Hoewel er aandacht wordt besteed aan bladen die tegen de verloving waren, is het belangrijkste argument dat bijna iedereen zich tegen deze bladen keerde. De eigenschap van

¹²⁴ *Suriname: Koloniaal Nieuws- en Advertentieblad*, 10 juni 1954, pagina 2.

¹²⁵ Idem, pagina 2.

¹²⁶ *Suriname: Koloniaal Nieuws- en Advertentieblad*, 18 juni 1965, pagina 6.

Nederland als een land dat makkelijk anderen accepteert wordt in een ander artikel gedeeltelijk teniet gedaan. Op 11 januari 1965 verscheen een verslag in de Suriname van een rassenrel in Den Haag, waar blanken en kleurlingen met elkaar in gevecht waren geraakt.¹²⁷ Dit lijkt in eerste instantie feitelijke berichtgeving van een gebeurtenis, maar de vechtpartij was klein. Dit maakt het opmerkelijk dat het in een Surinaamse krant terecht is gekomen. Toch wordt de eigenschap van Nederland als intolerant afgezwakt, omdat er in het artikel melding wordt gemaakt van de frequentie van dit soort gevechten: het vorige etnisch gerelateerde gevecht dateerde namelijk van een aantal jaar geleden..

In een artikel dat verschenen is op 18 maart 1954 wordt de invoering van de pensioensregeling beschreven, waarin wordt uiteengezet hoe de pensioensregeling eruit zal komen te zien. In eerste instantie lijkt er niets aan de hand te zijn met dit artikel, maar omdat de regeling in Nederland werd ingevoerd en niet in Suriname, maakt het opmerkelijk dat een Surinaamse krant dit bericht plaatste.¹²⁸ Het meest vreemde is nog wel dat halverwege het artikel over iets totaal anders wordt geschreven, nog steeds onder de kop van het pensioenartikel. Er is een overgang naar de bespreking van het Antwerpen-Moerdijkkanaal, dat Nederland in samenwerking met Duitsland en België zal uitdiepen. Er wordt uitvoerig geschreven over het overleg dat tussen de drie landen heeft plaatsgevonden en wat voor kosten Nederland zal dragen. Opnieuw wordt de Nederlandse eigenschap van het goed overleggen benadrukt door deze plotselinge overgang en waarschijnlijk heeft de auteur van het artikel er veel bewondering voor.

8.3 Een afgewisseld Surinaams discours

De Nederlandse staat wordt in de Surinaamse bronnen gezien als gestructureerd en een goed functionerend orgaan. Er is wel een duidelijke kwestie van of deze staat goed of fout is: welke eigenschappen van de ander naar voren worden gebracht is wisselend. Aan de ene kant komt de noodzaak van betrekkingen met Nederland naar voren, terwijl aan de andere kant de onderdrukkende aspecten van deze relatie worden benadrukt. Er is een grote wisseling van discoursen over het goed of het kwaad zijn van de ander, die in *De West* en *Suriname* kriskras door elkaar heen lopen.

¹²⁷ *Suriname: Koloniaal Nieuws- en Advertentieblad*, 11 januari 1965, pagina 4.

¹²⁸ *Suriname: Koloniaal Nieuws- en Advertentieblad* 18 maart 1954, pagina 1.

8.4 Edward Saids *othering* bij dit onderzoek.

Het doel van het gebruik van de theorie van *othering* was in deze scriptie vooral om op zoek te gaan naar eigenschappen die werden toegeschreven aan de ander en om vanuit dat uitgangspunt op zoek te gaan naar heersende discoursen in de artikelen, die vaak tussen de regels door zaten verstopt. Om de theorie op deze manier te gebruiken, is een belangrijk element van de theorie losgekoppeld, namelijk de machtsverhoudingen. Said zag *othering* als een manier van grootmachten om hun superioriteit over afhankelijke gebieden uit te drukken. De relatie tussen Suriname en Nederland tot 1975 past binnen dit kader, omdat er sprake is van een westerse macht die invloed heeft over een overzees gebied. De bronnen die Said gebruikte om tot deze conclusie van onevenredige machtsverhoudingen te komen, waren romans. Romans zijn hiervoor bruikbaar als bron dan tijdschriften en kranten, omdat in de periodieke pers (voornamelijk de kranten) vaak feitelijk wordt geschreven, terwijl de romans fictie zijn waarin heersende gedachten over een ander gebied makkelijker tot uiting komen. Toch is er bij de scriptie duidelijk gebleken dat er ook in de kranten en tijdschriften weldegelijk sprake is van een onevenredige machtsverhouding, die niet alleen door de westerse macht (Nederland) in stand wordt gehouden. Eigenlijk zijn het vooral de Surinaamse kranten die Suriname als inferieur weergeven tegenover Nederland, omdat de goede aspecten van Nederland voortdurend worden benadrukt. Het is niet zo dat Suriname in de Surinaamse kranten als slecht wordt weergegeven, maar door Nederland als zo goed af te beelden werd er een natuurlijk contrast geschapen. In dit contrast staat een gestructureerd Nederland tegenover een dus blijkbaar ongestructureerd Suriname. De Nederlandse bronnen die gebruikt zijn versterken dit contrasterende effect. In die bronnen werd Suriname als een chaotisch land weergegeven, wat zonder uitlatingen over het eigen land te doen betekent dat het eigen land wél gestructureerd is.

Saids theorie gaat ervan uit dat de Europese machten zich bewust of onbewust als superieur weergaven door zich aan andere landen te spiegelen. Dit spiegelen komt duidelijk terug in chaosdiscours tegenover het structuurdiscours. Hoewel chaos als een inherente eigenschap van de Surinaamse staat en samenleving werd gepresenteerd in de Nederlandse bronnen schuilt er een probleem in de redenering dat dit iets zegt over machtsverhoudingen. Waarschijnlijk was de Surinaamse samenleving chaotisch in vergelijking met die van Nederland, waardoor de nadruk op de chaos kwam te liggen. Dit hangt nauw samen met identiteitsconstructie, omdat identiteit tot stand komt door het zich spiegelen aan een ander en hierbij de verschillen te benadrukken. Dit betekent dat het mogelijk is dat de tijdschriften deze verschillen gebruikten om de eigen identiteit te benadrukken, zonder dat er sprake is van

macht als stuwende factor. Het is hierdoor bijna niet te controleren wat de stuwende factor was: was het identiteitsconstructie, was het een vertoon van superioriteit, of hangen identiteitsconstructie en macht nauw met elkaar samen? Hiermee is waarschijnlijk ook weergegeven waarom het zo moeilijk is om de theorie van *othering* te ontcrachten of te bevestigen. Als zoekmethode om beeldvorming te vinden is de theorie wel nuttig gebleken.

9 Conclusie

Het grote contrast in de wederzijdse beeldvorming.

De combinatie van het gebruik van de tijdschriften, kranten en de politieke context levert een duidelijk beeld op van hoe er over Nederland bericht werd gedaan van Suriname. De aangetoonde stilte rond Suriname is verklaarbaar door het heersende idee dat de kolonie niet winstgevend was en dit heeft er waarschijnlijk voor gezorgd dat er zowel politiek weinig aandacht voor Suriname was, als dat het ervoor zorgde dat er nauwelijks bericht werd gedaan over de regio tijdens de geanalyseerde jaren. Op momenten waarop dit wel gebeurde, in de clusters rond 1954 en 1975, werd de regio vooral weergegeven als een chaos. Hoewel de schuld voor het bestaan van die chaos soms bij Nederland wordt gelegd, soms bij Suriname en er soms geen schuldvraag wordt gesteld, blijft het feit dat Suriname als chaos wordt weergegeven.

Er is een aspect dat opvalt, omdat het wel in de politieke context verborgen zit, maar eigenlijk niet echt tot uiting komt in de Nederlandse bladen. Veel van de Nederlandse beleidvoering naar de koloniën kwam tot stand door de gebeurtenissen in Indonesië en het beleid dat daar werd gevoerd werd eigenlijk klakkeloos omgezet in beleid in de andere Nederlandse koloniën. Dit getuigt eigenlijk van een compleet verkeerd beeld van hoe de verschillende samenlevingen in elkaar zaten: Indonesië was niet vergelijkbaar met Suriname, omdat de etniciteit van de samenleving er anders uitzag en de bevolking in Suriname sterk verdeeld was. De groepen leken meer problemen met elkaar te hebben, dan met het Nederlandse bestuur. Het geen aandacht hebben voor hoe een samenleving eigenlijk in elkaar zit komt niet echt terug in de bladen. Er wordt voortdurend blijk gegeven van een bewustzijn dat de bevolking is onderverdeeld in groepen, wat vooral in *Panorama* goed tot uiting komt. Daar worden de verschillende stammen die in een documentaire worden besproken duidelijk als verschillend van elkaar afgebeeld en er wordt in politieke artikelen in het blad ook ingegaan op de verschillen tussen bijvoorbeeld de hindoes en creolen. Er wordt een beeld gepresenteerd van de aanwezigheid van veel verschillende bevolkingsgroepen in Suriname. Dit is ook eigenlijk wat de auteur van het artikel in *De Groene* die hiertegen ageert beweert, alleen vindt hij deze manier van berichten fout, omdat de overeenkomsten zouden moeten worden benadrukt en niet de verschillen.

Het Nederlandse beeld van stilzwijgen en weergave van Suriname als chaos, staat in een sterk contrast met het Surinaamse beeld van Nederland, of in ieder geval het beeld van

een deel van de Surinaamse bevolking van Nederland. Het is belangrijk om in gedachte te houden dat kranten en tijdschriften aan Surinaamse zijde slechts representatief zijn voor een deel voor de bevolking, terwijl het zelfs lastig is om een precieze definitie te geven van wélk deel. Wat naar voren kwam in *De West* en *Suriname* is dat er moeilijkheden zijn met de weergave van Nederland. Soms is het land goed, soms is het land de onderdrukker. In ieder geval komt Nederland naar voren als een gestructureerd land en is er in de kranten veel aandacht voor Nederland. Eigenlijk is de weergave van Nederland als gestructureerd en de mate van aandacht voor het land het tegenovergesteld van het beeld dat in Nederland van Suriname heerste.

10 Literatuur en bronnen

Kranten en tijdschriften

- *De Telegraaf*, jaargangen 1954, 1960, 1965 en 1975, geraadpleegd op microfilm in de Koninklijke Bibliotheek Den Haag.

- *De Groene Amsterdammer*, jaargangen 1954, 1960, 1965 en 1975, geraadpleegd op microfilm in de Koninklijke Bibliotheek Den Haag.

- *Panorama*, jaargangen 1954, 1960, 1965, 1973, 1975, geraadpleegd op microfilm in de Koninklijke Bibliotheek Den Haag.

- *De West*, jaargangen 1954, 1960, 1965, 1975, geraadpleegd op microfilm in de Koninklijke Bibliotheek Den Haag.

- *Suriname: Koloniaal Nieuws- en Advertentieblad*, jaargangen 1954, 1960, 1965, 1975, geraadpleegd op microfilm in de Koninklijke Bibliotheek Den Haag.

Literatuur

- Bakker, Eveline, *Geschiedenis van Suriname: van stam tot staat* (Zutphen 1998)

- Billig, M. *Ideology and opinions. Studies in Rhetorical Psychology* (Worcester 1991)

- Blakely, Allison, 'Historical Ties Among Suriname, The Netherlands Antilles, Aruba, and the Netherlands', *Callaloo* vol. 21, no. 3, (1998) pp. 472-478

- Boedhoe, Naushad, 'Nationalisme en etniciteit in een gesegmenteerde samenleving', in Glenn Willemsen (red.) *Suriname, de schele onafhankelijkheid* (Utrecht 1983)

- Breeveld, Hans, 'Van propaganda-instrument tot informatiebron. Journalistieke vernieuwing in de periode 1954-1975' in Archie Sumter, Angelie Sens, Marc de Koninck, Ellen de Vries (ed.) *K'ranti! De Surinaamse pers 1774-2008* (Amsterdam 2008) pp. 115-150

- Captain, Esther en Jones, Guno, *Oorlogserfgoed overzee, De erfenis van de Tweede Wereldoorlog in Aruba, Curaçao, Indonesie en Suriname* (Amsterdam 2010)

- Chauqui, Rubén, 'Orientalism, Anti-Orientalism, Relativism', *Nepantla: Views from South*, Vol. 3, No. 2 (2002) pp. 373-390

- Christopher, A.J., 'Decolonisation without independence', *GeoJournal*, No.56, No. 3 (2002) pp 213-224

- Egger, Jerome, 'De Pers als partijdige observator. Van nieuwe staatsregeling tot Koninkrijkstatuut, 1937-1954', in Archie Sumter, Angelie Sens, Marc de Koninck, Ellen de Vries (ed.) *K'ranti! De Surinaamse pers 1774-2008* (Amsterdam 2008) pp. 89- 113, 90.

- Fernandes, H.K., *Onafhankelijkheid en parlementair stelsel in Suriname* (Zwolle 1991)

- Hartmans, Rob, *De Groene van 1877, geschiedenis van een dwars weekblad* (Amsterdam 2002)

- Hoefte, Rosemarijn, 'Thrust Together: The Netherlands Relationship with Its Caribbean Partners', *Journal of Interamerican Studies and World Affairs*, Vol. 38, No. 4 (1996) pp. 35-54

- Huggan, Graham, '(Not) Reading Orientalism', *Research in African Literatures*, Vol. 36, No. 3 (2005) pp. 124-136

- Klinkers, Inge; Oostindie, Gert J., *Het Koninkrijk in de Caraïben: een korte geschiedenis van het Nederlandse dekolonisatiebeleid 1940-2000* (Amsterdam 2001)

- Kempfen, Michiel van, *Een Geschiedenis van de Surinaamse Literatuur* (Paramaribo 2002)

- Lamur, Humphrey E., 'The evolution of Afro-Surinamese National Movements (1955-1995)', *Transforming Anthropology* vol. 10, no. 1 (2008) pp. 17-27
- Lears, Jackson T.J., 'Making Fun of Popular Culture', *The American Historical Review*, vol. 97 no. 5 pp. 1417-1426
- Lente, Dick van, 'Een getemde feeks? Het atoom in *Panorama*, 1946-1960', in Frans Meijman, Onno de Wit, Stephen Snelders (ed.) *Leonardo Voor Het Publiek* (Amsterdam 2007) pp. 135-158, 139-140.
- Levine, Lawrence W., 'The Folklore of Industrial Society: Popular Culture and its Audiences', *The American Historical Review* vol. 97 no. 5 pp. 1369-1399
- Macfie, Alexander Lyon, 'My Orientalism', *Journal of Postcolonial Writing*, Vol. 45, No. 1 (2009) pp. 83-90.
- Meijman, Onno de Wit, Stephen Snelders (ed.) *Leonardo Voor Het Publiek* (Amsterdam 2007) pp. 135-158
- Meel, P. *Tussen Autonomie en Onafhankelijkheid, Nederlands- Surinaamse betrekkingen 1954-1961* (Leiden 1999)
- Meel, P, 'Dimensies van Onafhankelijkheid: de Surinaamse ervaring', *Low Countries Historical Review*, vol. 117, No. 2 (2009), pp. 185-203
- More, Bob, 'Decolonization by Default: Suriname and the Dutch retreat from Empire', *The Journal of Imperial and Commonwealth History*, vol. 28, no. 3, (2000) pp.228-250
- Mills, Sara, *Discourse* (London and New York 1997)
- Oostindie, Gert (ed.), *Dutch Colonialism, Migration and Cultural Heritage* (Leiden 2008)
- Oostindie, Gert, *Het Paradijs Overzee. De 'Nederlandse' Caraïben en Nederland* (Amsterdam 1998)

- Ramsoedh, Hans, 'Surinaamse sores versus Nederlandse mores. Politieke conflicten in de koloniale tijd', in Peter Meel en Hans Ramsoedh (eds.) *Ik ben een haan met een kroon op mijn hoofd* (Amsterdam 2007)

- Said, Edward W., *Cultuur en Imperialisme* (New York 1993)

- Said, Edward W., *Orientalism* (New York 1978)

- Said, Edward, 'Orientalism Once More', *Development and Change*, Vol. 35, No. 5 (2004) pp. 869-879

- Sens, Agelie 'Tijdschriften van Onder de Kankantri en Klapperboom, De periodieke pers in Suriname en Nederlands-Indië/Indonesië', *Tijdschrift voor Tijdschriftenstudies* no. 28 (2010) pp. 89-107

- Storey, J. *Cultural Studies and the Study of Popular Culture* (Sunderland 2003)

- Waltmans, Henk, *Suriname, 1650-2000: een politieke studie* (Oosterhout 2002)

- Wolf, Mariëtte, *Het Geheim van De Telegraaf* (Amsterdam 2009)

